

দুৰ্গ জোহা

15847

শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য

শঙ্কৰদেৱ নামক পুথিৰ প্ৰতিবাদ ।

বৈষ্ণৱাগ্ৰগণ্য, সহজভক্তিসম্পন্ন

শ্ৰীযুক্ত কাশীনাথ দাস

বিৰচিত ।

প্ৰকাশক

শ্ৰীপ্ৰাণেশ্বৰ চৌধুৰী ।

দাস, কামৰূপ, বজালী, কাহাবপাৰা ।

প্ৰথম তাঙ্গবণ ।

কলিকতা,

৬নং কলেজ-স্কোৱাৰ, সাম্য-প্ৰেচত,

শ্ৰীউপেন্দ্ৰনাথ দাসৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত ।

১৮৪৪ শক ।

৭৫
২০২২

বেচ ॥০ আঠ অনা মাথোন ।

Devi Prasad

শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য

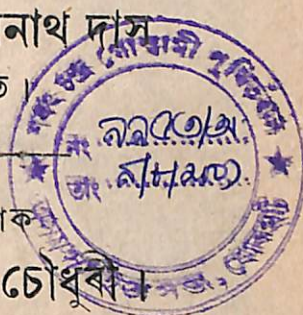
15847

শঙ্কৰদেৱ নামক পুথিৰ প্ৰতিবাদ ।

বৈষ্ণৱাগ্ৰগণ্য, সহজভক্তিসম্পন্ন

শ্ৰীযুক্ত কাশীনাথ দাস

বিবচিত ।

প্ৰকাশক

শ্ৰীপ্ৰাণেশ্বৰ চৌধুৰী

আসাম, কামৰূপ, বজালী, কাহাৰপাৰা ।

প্ৰথম তাঙ্গৰণ ।

কলিকতা,

৬নং কলেজ-স্কোৱাৰ, সাম্য-প্ৰেচত,

শ্ৰীউপেন্দ্ৰনাথ দাসৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত ।

১৮৪৪ শক ।

বেচ ৥০ আঠ অনা মাথোনা

বঙ্কিম চন্দ্র

Presented to Sit. Sarat Chandra
Goswami B. A. B. T. with the
author's best compliments.

Subaji

1. 2. 23

পাতনি ।

১। এই পুথি খনিত মই যে শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য গোবিন্দ
মহাপ্রভুৰ গুণ বহলাবৰ অভিপ্ৰায়ে “শঙ্কৰদেৱ” নামক
পুথিৰ প্ৰতিবাদ কৰিছে। এনে নহয়। “শঙ্কৰত চৈতন্য
লীন গৈছে” ইত্যাদি অনেক দলি মৰা অযুক্তিমূলক কথা
“শঙ্কৰদেৱত” লিখি বহুত মানুহৰ মন ক্ষুণ্ণ কৰিছে। সেই
দেখি “মেলত থাকি নামাতে উচিত, পাপ লাগে কিঞ্চিৎ
কিঞ্চিৎ” এই চলিত কথাৰ অনুসৰণ কৰি ব্যাসদেৱৰ আৰু
আম আন কবিৰ লিখা গ্ৰন্থবোৰ আঙ্গুলিয়াই দিছে।
তাৰ প্ৰমাণবিলাকেই ওপৰত উল্লিখিত কথাত যুক্তিৰ
সত্যাসত্যৰ সাক্ষ্য দিব।

২। এই পুথিৰ ৰচনাও মোৰ বুলি কব নোৱাৰোঁ ; ই
“গুবোৰনুগ্ৰহ কিংবা সজ্জনশ্চ কৃপাবলে” ইয়াক দৃষ্টিপথ
পৰিস্কাৰক চকুৰ-অঞ্জলি স্বৰূপ মানি ইয়াৰ আদিৰ পৰা
অন্তলৈকে ভালকৈ দেখিলেহে নতুনকৰ আলোচনাত
সোমাই জানিব পাৰিব যে, চৈতন্যই হে কলিমুগৰ হৰি
অৱতাৰ, তেৱেঁহে জগতৰ গুৰু, তেৱেঁহে বৈকুণ্ঠৰ কল্প-
তৰু, আৰু তেৱেঁহে প্ৰেমৰ ভৰালী। তেওঁ ধনী-মানী,
ৰজা-প্ৰজা, লৰা-বুঢ়া, প্ৰকৃতি-পুৰুষ, আৰু স্থাৱৰ-জঙ্গম

সকলোতে সমানে বিবাজ কৰিছে। আমাৰ প্ৰায় ভাগ মানুহেই ইয়াক নাজানে দেখি মই উলুকিয়াই দিছোঁ, এই মাত্ৰ। দোষ-গুণৰ ভাগী হলে মই নহওঁ।

৩। শেষত কওঁ, এই পুথিখন মই বহু শাস্ত্ৰ আলো-
ড়িত কৰি বহু পৰিশ্ৰমে সংগ্ৰহ কৰিলোঁ। ভবিষ্যতে
কোনোৱে ইয়াৰ কোন কথাত খুঁত বাহিৰ কৰি নিন্দাবাদ
কৰিব পাৰে, এই ভাবি যাকে তাকে ইয়াৰ গৰাকী নাপাতি
মোৰ ডাক্তৰ লৰা শ্ৰীমান চিন্তাহৰণ পাটগিৰিক আই, এ,
পৰীক্ষাৰ পুৰস্কাৰ স্বৰূপে এই পুথিখন দিলোঁ।

ইতি ৰচোঁতা।

ৰচোঁতা মোৰ শল্লৰ তেওঁৰ পাটগিৰি উপাধিটো কুল-
মান বুলি ধৰ্ম্মৰ লগত পৰিত্যাগ কৰি, গুৰু দিয়া দাস
উপাধিহে ব্যৱহাৰ কৰিছে। মোৰ অসুবিধাৰ জন্ম শ্ৰীধাম
নবদ্বীপ, বৃন্দাবনৰ বৈষ্ণৱমণ্ডলীৰ তেওঁ কৃপাৰ ফল বুলি
কয়; তাকে তেওঁৰ নামৰ আগত বহুৱাই দি সুবিধা
কৰি ললোঁ ইতি।

প্ৰকাশক।

শ্রীশ্রীকৃষ্ণচৈতন্যচন্দ্রায় নমঃ ।

ব্রহ্ম বহশ্চে ।

শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য ইতি নামং মোক্ষতমং প্রভো ।

হেলায়সকৃদুচ্চার্য্য সৰ্ব্বনাম ফলং লভেৎ ॥

শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য ।

প্রথম আধ্যায় ।

মঙ্গলাচরণ ।

(পদ)

জয় জয় শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য গোবহবি ।

পালৌ ব্রহ্ম বহশ্চ ত সাকরা বাতবি ॥১॥

হেলাতে তোমাৰ নাম যি কৰে স্মরণ ।

সৰ্ব্বনাম ফল পায় লেখে দ্বৈপায়ন ॥২॥

ধন্য কলি যুগ ধন্য তযু অৱতাৰ ।
 গণ্য মাণ্য হ'লা লই বাধিকাৰ ধাৰ ॥৩॥
 জয় জয় আত্মশক্তি বাধাঠাকুৰাণী ।
 দাসখতে শ্ৰীকৃষ্ণক কৰাইলা ঋণী ॥৪॥
 জোলা মালা দিলা, নবদ্বীপক পঠালা ।
 কটিত ৰূপীন অঙ্গে ধূলি ঘসাইলা ॥৫॥
 জয় জয় নৱদ্বীপ গুপ্ত বৃন্দবন ।
 জানোঁ সপ্তদ্বীপ পৰে নতুন স্ৰজন ॥৬॥
 কিন্মা নববসে আহি বাখে সেই নাম ।
 তীৰ্থ শিবোমণি গঙ্গা বেৰি আছে ধাম ॥৭॥
 জয় জয় পতিতপাবনী ভাগীৰথী ।
 কৃষ্ণৰ চৰণে জন্ম শুনিছোঁ ভাবতি ॥৮॥
 ই হেতু তোমাক প্ৰভু এৰাদিয়া নাই ।
 তোমাৰ পাবত আনি বাখে শচী মাই ॥৯॥
 জয় জয় শচীমাতা পূৰ্বেৰ যশোমতী ।
 বলোতে মনত কাৰো হব বিৰক্তি ॥১০॥
 যি হেতু দশমস্কন্ধে দৈবকী উদবে ।
 লৈলা হৰি বাসালেখে ব্যাপ্ত চৰাচৰে ॥১১॥
 কথাৰ প্ৰসঙ্গে এনেকুৱা তত্ত্বমাৰ ।
 সন্দেহ ভঞ্জন লাগি হৈল পৰচাৰ ॥১২॥
 শ্ৰীৰামক ত্ৰেতাতে কৈকেয়ী বিমাতৃয়ে ।
 বনবাসী কৰি ৰাজ্য ভৰতক দিয়ে ॥১৩॥

তেতিয়াই বামচন্দ্ৰে কবে এই পণ ।
 দ্বাপৰে দৈবকী তুমি, তোমাৰ নন্দন ॥১৪॥
 হই গৰ্ভে বাস লম আমাৰ ভয়ত ।
 তোমাক কৰিব বন্দী কংশৰ গৃহত ॥১৫॥
 নকৰিম স্তনপান মনে অনাদৰি ।
 অদভূত বামায়ণে কহে ই বাতৰি ॥১৬॥
 ই প্ৰমাণে দৈবকীনন্দন কৃষ্ণ নোহে ।
 বিমাতাকে স্বমাতাৰ জ্ঞান কৰি কহে ॥১৬॥
 জয় জয় কলিৰাজা কৰিছো মিনতি ।
 তোমাৰ দিনতে অহোৰাত্ৰয়ে ভকতি ॥১৮॥
 পূৰ্ণশুদ্ধ গোবধোনে হৈছে ইকালত ।
 বাধা মোৰ ভক্তি সেই প্ৰভুৰ পদত ॥১৯॥
 মোত পৰে অহঙ্কাৰী নেদেখোঁ সংসাৰে ।
 যাবত জীবন মোক নেৰে অহঙ্কাৰে ॥২০॥
 শাস্ত্ৰক নাজানোঁ নহোঁ বুদ্ধিতো সামান্য ।
 তথাপী বচোঁ যে পুথি শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য ॥২১॥
 শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য প্ৰভু মই অধমক ।
 কৃপা কৰি জিহ্বা মূলে স্থিতি হইয়োক ॥২২॥
 দোহাই বাধাৰ প্ৰেম আক বংশীধ্বনি ।
 অতঃপৰে কি সম্পত্তি চোৱা মনে গুণি ॥২৩॥
 যোনে যিবা ফল মাগে সেই অনুসাৰে ।
 কুঁজী হ'ল পাট বাণী মথুৰা নগৰে ॥২৪॥

পুতনা বান্ধসী তাইকো মাতৃ গতি দিলে ।

অয়নব ববে নিজ পত্নীকে ত্যজিলে ॥২৫॥

পূর্ণ অরতাৰে বাঞ্ছা পূৰ্ণ কৰা মোৰ ।

আন নহে তযু গুণ যশ পৰচাৰ ॥২৬॥

কৰোঁ, এই ফল মোৰ দীক্ষা শিক্ষা আৰু ।

পিতা মাতা সৈতে এই চাৰিজন গুৰু ॥২৭॥

চাৰিও জনক সমানাং শেভাগ কৰি ।

দিবামনে জানি এই জনালোঁ বাতৰি ॥২৮॥

যেন মোৰ শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য গোঁৰহৰি ।

এই নাম সচিতে সপোনে মুখভৰি ॥২৯॥

থাকে, ই প্রার্থনা প্রভু তোমাৰ চৰণে ।

বাখি মন ডুব দিলোঁ শ্রীকৃষ্ণচৈতন্যে ॥৩০॥

বিচাৰি উদ্ধাৰোঁ পদ সন্দেহ ভঞ্জন ।

হব, সবে শুনি যেন চিন্তক বঞ্জন ॥৩১॥

কৰে, তেবে পৰিশ্রম তাকো নগনিম ।

শ্রবণৰ সঙ্গে বঙ্গে জন্ম সাফলিম ॥৩২॥

কহে কাশীনাথ এই স্তবোধ আখ্যান ।

শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য নাম সবাভো প্রধান ॥৩৩॥*

দ্বিতীয় আশ্রয় ।

গাড়ুৰে ।

শুদ্ধ গৌৰ সুদীৰ্ঘা যোগঙ্গা তীৰ সমুদ্ভবঃ ।

দয়ালুকীৰ্তন গ্রাহীভবিষ্যামি কলৌষুগে ॥

(পদ)

শুদ্ধ গৌৰ তপত কাঞ্চন মত কয় ।

সুদীৰ্ঘেই চাবেচাৰি হাত ওখ হয় ॥৩৪॥

দয়ালু কীৰ্তন গ্রাহী গঙ্গাৰ তীৰত ।

জন্মা নাই কলিযুগে বিনে চৈতন্যত ॥৩৫॥

ব্যাসৰ বচিত আন পুৰাণ ভাৰতে ।

শ্ৰীকৃষ্ণে চৈতন্যে একে কয় বিচাৰতে ॥৩৬॥

একে বস্তু দশ নাম অভিধানে আছে ।

ছবিষাৰতাৰ যুগ কাৰ্য্যত ধৰিছে ॥৩৭॥

শক্ত্যাবেশ দুই আৰু মন্বাস্তৰ দুই ।

লীলাৰতাৰ সহিতে চতুৰ্দশ এই ॥৩৮॥

পুৰুষাৰতাৰ তিনি যোগে সপ্তদশ ।

গুণাৰতাৰ ধৰিলে হইবেক বিশ ॥৩৯॥

যুগ অৱতাৰ সৈতে চতুৰ্বিংশ হয় ।

আত বাজে অপৰ বিচাৰ পোৱা যায় ॥৪০॥

“তযু নাভি কমলত ব্ৰহ্ম ভৈলা জাত ।

যুগে যুগে অৱতাৰ ধৰা অসংখ্যাত” ॥৪১॥

আকে পাই ওপৰক নকৰা অমান্য ।

সেয়ে হে জীৱৰ পক্ষে ধন্য মান্য গণ্য ॥৪২॥

চৈতন্যক এৰিতাৰ ঘাতি নকৰিবা ।

ভকতিৰ কথা দূৰে মুক্তি কে নেপাবা ॥৪৩॥

নৱদ্বীপে দ্বীজ কুলে গঙ্গাৰ তীৰত ।

জনম লভিলে শচীমাতৃৰ গৰ্ভত ॥৪৪॥

প্ৰবৃদ্ধি পশুত দাবপৰিগ্ৰহণাদি ।

কৰি ; পাশবদ্ধ যেন নোহে মায়াবাদী ॥৪৫॥

দেখে গৃহী গাৰ্হস্থ্য ধৰ্ম্মত প্ৰবৰ্ত্তিলে ।

ছাবিংশ বছৰ ঘৰে বসতি কৰিলে ॥৪৬॥

তদন্তৰে নিবৃদ্ধি মাৰ্গত থিয় হই ।

পৰিত্যাগ কৰি বিষ্ণুপ্ৰিয়া শচীমাই ॥৪৭॥

ৰাম নোহোৱাতে যেনে হয় ৰামায়ণ ।

তেনে বেদ পুৰাণাদি ৰচে দ্বৈপায়ন ॥৪৮॥

যাত্ৰা মহোৎসবে পালা আৰম্ভৰ পূৰ্বে ।

সূত্ৰধৰে সভাস্থলে কহয় সগৰ্বে ॥৪৯॥

ৰাম বনবাস কিন্মা মায়া সীতা বধ ।

যি কহিব শুনে সবে হই নিস্তবধ ॥৫০॥

যি কবির লাগে জানি দলভুক্ত লোকে ।
 আগে সাজি কাচি ঠিক হয় একে একে ॥৫
 সেই দল চতুৰবিংশতি অৱতাৰ ।
 সিসবৰো মध्ये বেদব্যাস সূত্ৰধৰ ॥৫২॥
 গাৱলীয়া মুনিগণ হাটীয়া কুচীয়া ।
 ৰূপ, ৰামানন্দ, চণ্ডীদাস, লগৰিয়া ॥৫৩॥
 ভক্তগণে জানি কথা বৰ্ণনা কৰিছে ।
 যিভাও ধৰিব যোনে তাকেহে ধৰিছে ॥৫৪॥
 ভাও ধৰি বল গীয়া সভাসদ নোহে ।
 নাজানে সি সূত্ৰধৰে কেতিয়া কি কহে ॥৫৫॥
 দলভুক্ত ৰাম জটা বাকলি পিন্ধিলে ।
 ভাও যুৰি চৈধ্য বৰ্ষ দিন কটাইলে ॥৫৬॥
 সেই দৰে চৈতন্য সন্যাসী ই যুগত ।
 হব লাগে ভাও যুৰি লোকত বেকত ॥৫৭॥
 দৃশ্যমান সংসাৰ তাহাৰ নাট্যশালা ।
 চাৰি যুগ ব্যাপি এই মতে কৰেলীলা ॥৫৮॥
 পুতলা সদৃশ কাকো পুৰুষ কৰিছে ।
 ৰজ্জুৰ নিচিনা কাকো প্ৰকৃতি সাজিছে ॥৫৯॥
 নিমাই ৰাখিল নাম মায়াতীত বুলি ।
 মিচা ভাবে পাগলৰ কাৰ্য্য একে বেলি ॥৬০॥
 মুক্ত, পাশবদ্ধ এই চিত্ৰ পট দুই ।
 আনক দেখালে মত আচৰি নিজেই ॥৬১॥

পাপ পুণ্য ফালে চোরা নাই লক্ষ্য কৰি ।

ব্যাসৰ কলমে আছে হিন্দুকে আবৰি ॥৮৪॥

(১) সত্য যুগে নবসিংহ ৰূপে অৱতাৰ ।

হিবণ্যকশিপু দৈত্যে কৰিব সংহাৰ ॥৮৫॥

ত্ৰেতাতে বাৰণ বধ কৰিবৰ হেতু !

ৰাম নাম ধৰিছিল বান্ধিছিল সেতু ॥৮৬॥

দ্বাপৰে ব্ৰজৰ ভাৰ হৰণ কৰিছে ।

গৰখীয়া হই তাত গৰু চৰাইছে ॥৮৭॥

কলিতে গোবান্ধৰূপে নামতে কাতৰ ।

চৈতন্য নামেদি হিত চিন্তিছে লোকৰ ॥৮৮॥

গুৰুৰ মধ্যত গণ্য চৈতন্যক কৰে ।

বিচাৰ অভাবে কৃষ্ণ বুলিব নোৱাৰে ॥৮৯॥

যিয়ে ৰাম সি চৈতন্য সেয়ে নন্দসুত ।

যিজনে নাজানে কলে মানে আচৰিত ॥৯০॥

“নভক্ত, নকৃষ্ণ, চৈতন্য” ভাগবতে কহে ।

চৈতন্যৰ ৰূপ গোৱ, ভক্ত কৃষ্ণ নোহে ॥৯১॥

নৃসিংহ পূৰাণে ।

(১) সত্যে দৈত্য কুলাধিনাশ সময়ে স্কুজ্জন নথকেশৰী ।

ত্ৰেতায়াং দশ স্বৰ্গৰ পৰিত্বন ৰামাভি নাম কৃতি ॥

গোপাল পৰিপালনায় ব্ৰজপুৰ ভাৰ হৰণ দ্বাপৰে ।

গৌৰান্ধ প্ৰিয় কীৰ্ত্তন কলিযুগে চৈতন্য নামাহৰি ॥

সংকেত বচন আক বুজিব নোৱাৰি ।
 আহা যোৱা কৰি সংসাৰতে আছে ঘূৰি ॥১২॥
 বিষ্ণুৰ সহস্ৰ নাম স্তুতি শান্তি পৰ্বৰ ।
 মহাভাৰতক দেখি দূৰ কৰা গৰ্বৰ ॥১৩॥
 স্তূৰ্ণ বৰ্ণ হেমাঙ্গ প্ৰমাণ লিখিলে ।
 শান্তি লাভ নহব যে সন্যাসী নহলে ॥১৪॥
 নিষ্ঠা শান্তিযোগে ধৰে গোৰ কলেবৰ ।
 প্ৰমাণ বাহিৰে হোৱা নাই লৰচৰ ॥১৫॥

(২) জৈমিনি ভাৰতে আছে দেখিবা বিচাৰি ।

নিস্তাৰিব জীবগণ ভক্ত ৰূপ ধৰি ॥১৬॥

সন্যাস আশ্ৰয় কৰি শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য ।

নাম ধৰি ; কলিৰ জীৱক কৰে ধন্য ॥১৭॥

গৰ্গমুনি কহে শুনা নন্দ মহাশয় ।

(৩) জাত বালকৰ গাৰ বৰ্ণ চতুৰ্ফয় ॥১৮॥

শুৱ, বক্ত, পীত এই তিনিবৰ্ণ কলৌ ।

বৰ্ত্তমানে গাও ক'লা নামো কৃষ্ণ থলৌ ॥১৯॥

তথাহি ।

(২) ভক্তিযোগ প্ৰকাশায় লোকস্থানুগ্ৰহায় চ ।

সন্যাসাশ্ৰমমাশ্ৰিত কৃষ্ণচৈতন্যনামধুক ॥

ভাগবতে ।

(৩) আসন বৰ্ণস্ত্ৰয়োষশ্চ গৃহানতনুযুগতনু ।

শুৱ, বক্ত তথা পীতং ইদানিং কৃষ্ণতাগত ॥

শুল্ক, বস্ত্র, কৃষ্ণ, সত্য, ত্রেতা, দ্বাপৰতে ।
 তিনি যুগে তিনি বৰ্ণ গ'ল এই মতে ॥১০০॥
 বাকী পীতে বৰ্ণ যেন তপ্ত কাঞ্চনৰ ।
 চৈতন্যত বাজে নোহে সিবৰ্ণ আনৰ ॥১০১॥
 পুৰাণে ভাৰতে তাৰ নামো পৰি আছে ।
 সেয়ে শুল্ক গোৰ আনে অশুল্ক হইছে ॥১০২॥
 বহুতে বাহুল্য কৰি বহুত শাস্ত্ৰত ।
 “এহি তত্বসাব” কেরো লেখে ভনিতাত ॥১০৩॥
 পাঢ়ি চালে তত্বসাব একোৰেই নাই ।
 সময় কটায় মাত্ৰ লোকক ভুলাই ॥১০৪॥
 কোনেও পৰমতত্ত্ব বেদৰ ই বাণী ।
 ইবিলাক কথাতে আনিছে লোকটানি ॥১০৫॥
 যুগ অৱতাৰ কোনে তাকেই নাজানে ।
 যুগধৰ্ম্ম আচৰিছে অঙ্গৰ বৈগুণে ॥১০৬॥
 যুগ অৱতাৰে কৰ্ত্তাকৰ্ম্ম যুগধৰ্ম্ম ।
 প্ৰচাৰ কৰিব আনে কি বুজিব মৰ্ম্ম ॥১০৭॥
 ইভাবেও সাজোপাজ পাৰ্শ্বদ সইতে ।
 (৪) কৃষ্ণেই অকৃষ্ণ গোৰ হয় প্ৰমাণতে ॥১০৮॥

ভাগৱতে ।

- (৪) কৃষ্ণ বৰ্ণহীনা কৃষ্ণসাজোপাজ পাৰ্শ্বদ ।
 জল্প সংকীৰ্ত্তন প্ৰায়ে যজন্তিহিস্মমেধসঃ ॥

সকল সংসাৰে ভাগৱত ধন্য পালে ।

কেওবা মুখতে কয় গুৰি কেন গলে ॥১০৯॥

ব্যাস আৰু মুনিগণ পুৰাণ ভাৰত ।

যদি মিছা হয় তেবে পৰোঁ প্ৰমাদত ॥১১০॥

(৫) পুনঃ নৃসিংহে কহিছে কুলিন ব্ৰাহ্মণ ।

হই ; ভক্তৰূপ ভাব কৰিব ধাৰণ ॥১১১॥

প্ৰচ্ছন্ন বিগ্ৰহ মূৰ্ত্তি লোক বন্ধা হেতু ।

সৰ্বদায় এই লীলা তৰণৰ সেতু ॥১১২॥

কীৰ্ত্তনে নৰ্ত্তন কৰি আনক শিখালে ।

এমোন খুজিলে সেৰ ভাগ্যক্ৰমে মিলে ॥১১৩॥

দেৱতা মনুষ্যে হয় অনেক প্ৰভেদ ।

ধুমুহাবতাহে বায়মালী পৰিচ্ছেদ ॥১১৪॥

প্ৰেম নহইলে নাম মুখত নাথাকে ।

স্বৰ্গা, লজ্জা, ধৈৰ্য্য, মান দেখে চতুৰ্দ্দিকে ॥১১৫॥

লঘুগুৰু বিচাৰ আছয় যি স্থলত ।

নিশ্চয় জানিবা নাই ভকতি তথাত ॥১১৬॥

তথাহি ।

(৫) অহমেব দ্বিজ শ্ৰেষ্ঠঃ লীলা প্ৰচ্ছন্ন বিগ্ৰহ ।

ভগবদ্ ভক্তৰূপেন লোকানবন্ধামি সৰ্বদা ॥

- (৬) তৃণাপেক্ষা সৰু ই যে ভাগৱত বাণী ।
 তত্বক নুবুজি গৰ্ব্ব কৰে ধনী মানী ॥১১৭॥
 ভকতিৰ প্ৰেমে আহি যাৰ লগ ধৰে ।
 দ্ৰুবিভূত হয় স্থিৰ থাকিব নোৱাৰে ১১৮ ॥
 কৃষ্ণস্থায়ী প্ৰেম আৰু দশমদশা নাম ।
 উজনি ভাটীয়ে দুজনৰ দুই ধাম ॥১১৯॥
- (৭) শ্ৰীৰস কদম্ব কলিকাৰ এক কথা ।
 মনযোগে শুনা সবে নকৰা অন্তথা ॥১২০॥
 শিপিনীয়ে সূতলাহি কাটিবলৈ ধৰে ।
 এডাল ফুৰালে পাজি আন ডাল যুৰে ॥১২১॥
 তেনেকই সত্য ত্ৰেতা যুগ অৱতাৰ ।
 মানুহ আকৃতি, মানুহৰ ব্যৱহাৰ ॥১২২॥
 দ্বাপৰে নন্দৰ স্মৃত কলিতে অপৰ ।
 অপৰকে নাজানিলে নন্দ স্মৃতোপৰ ॥১২ ॥
 যি ৰাজ্যৰ প্ৰজা সি ৰজাৰ কৰ আনে ।
 দিছে কোনোবাই যদি, শুনা নাই কানে ॥১২৪॥

ভাগৱতে ।

- (৬) তৃণাদপি স্নানীচেন তকবিব সহিষ্ণুতা ।
 অমানিমানদানেন কীৰ্ত্তনীয়ঃ সদাহবি ॥
 তথাহি ।
- (৭) সূত্ৰানুসূত্ৰ ধণ্ডু সত্য ত্ৰেতা অনীধব ।
 দ্বাপৰে গোকুলানন্দ কলৌনন্দাঅকং পৰ ॥

কালিৰ হৰিৰ সঙ্গে সম্বন্ধ নকৰি ।

শাস্ত্ৰসাৰ বাকী জায়ে নমৰিবা পৰি ॥১২৫॥

(৮) চতুৰাশি লক্ষণক ভোগান্তে এতিয়া ।

চাতুৰি কৰিছা আৰু হইছা ধুনিয়া ॥১২৬॥

পুৰিলে হইবে ছাই পুতি থলে মাটি ।

শৃগালাদি খালে বিষ্ঠা হব ই দেহটি ॥১২৭॥

(৯) অক্ষিপাশে আঠো খন জাল পাতি আছে ।

ভিতৰে সোমালে জীৱ হবা চাবা পিচে ॥১২৮॥

বাহিৰে থাকিলে তাকে শিৱ বুলি কয় ।

জীৱৰে শিৱৰে এই প্ৰভেদ কৰয় ॥১২৯॥

(১০) জাতি বিত্তা আদি পঞ্চ কাটা মনে কৰি ।

আগ পাচ চাই ভাল কই দিবা ভৰি ॥১৩০॥

যোনিলক্ষ তন্ত্ৰে ।

(৮) জলজ নবলক্ষানি, দশলক্ষানি পক্ষিণাং ।

ক্ৰিমিণাং ক্ৰুদ্ৰ লক্ষানি, বিংশলক্ষানি স্থাবৰে ॥

পশুনাং ত্ৰিংশলক্ষানি, চতুৰ্লক্ষানি মানবে ।

শূদ্ৰঘোনি শতং প্ৰাপ্ত, ব্ৰাহ্মনস্ত তদন্তৰে ॥

পৰাশৰ সংহিতায়াং ।

(৯) ঘৃণা, লজ্জা, তথাভয়ং, যুগুৎসা, স্মৃতি পঞ্চম ।

কুল, মান তথা শীলং, অষ্টপাশ প্ৰকীৰ্ত্তিতা ॥

গীতায়াং ।

(১০) জাতি, বিত্তা, মহত্বঞ্চ, কপ যৌবনমেবচ ।

যত্নেন পৰিবৰ্জয়েৎ পঞ্চৈত ভক্তি কণ্ঠকাঃ ॥

কহে কাশী সুবোধ আখ্যান শাস্ত্র সাৰ ।
গৌৰ হৰি বিনে কলিযুগে নাই আৰ ॥১৩১॥*

তৃতীয় আখ্যা ।

ব্রহ্মপুৰাণে ।

কলৌ প্রথম সন্ধ্যায়ঃ লক্ষীকান্তো ভবিষ্যতি ।
দাকব্রহ্ম সমীপস্থঃ সন্ধ্যাসী গৌৰ বিগ্রহঃ ॥

(ছবি)

লক্ষীকান্ত পৃথিবীতে, কলিযুগৰ আদিত্তে,
দাকব্রহ্ম সমীপে উদ্ভিত ।

সন্ধ্যাসী গৌৰ মূৰতি, ধৰিব এহি সে যুক্তি,
ব্রহ্ম পুৰাণৰ সাৰোদ্ধৃত ॥১৩২॥

(১১) নীল কৰ্ণামৃতে কলে, পুণ্যজ্ঞান সব হু
কৃষ্ণতো ভকতি গাঢ় অতি ।

চৈতন্যৰ উপাসনা, নকৰি হলেও জনা,
সংসারত সেয়ে মন্দ মতি ॥১৩৩॥

তথাহি ।

(১১) অপগণ্য মনা পুষ্য মনন্ত পবনং হবে ।
অনুপাসিত চৈতন্যমধন্ত মন্ততে জগৎ ॥

(১২) ভৱিষ্য পুৰাণে কহে, আনন্দতে অশ্রু বহে,
ভাবপূৰ্ণ লোমহৰ্ষ কায় ।

সন্যাসী স্বৰূপ হব, নাম পৰায়ণ বব,
এইৰূপ দেখিব সবায় ॥১৩৪॥

(১৩) সত্যে শুক্ল বৰ্ণ যাৰ, চাৰি হস্তে পৰচাৰ,
বক্তবৰ্ণ ত্ৰৈতাত সিভূজে ।

দ্বাপবে দ্বিভূজ ধৰে, নীলবৰ্ণ কলেবৰে,
কলিত সূবৰ্ণ কান্তি সাজে ॥১৩৫॥

সৰ্বৰ শাস্ত্ৰে এই মত, আছে চৈতন্য বেকত,
অকলাৰ যি রূপ দৰ্পণ ।

আকাশৰ শক গুণ, যেনে বধিৰ শ্ৰবণ,
তেনে পেঁচাৰ সূৰ্য্যৰ কিৰণ ॥১৩৬॥

চৈতন্যক বেয়া পায়, এনে লোক নাহি প্ৰায়,
আছে যদি তাহাৰ বদন ।

তথাহি ।

(১২) আনন্দাশ্রু কলালোমহৰ্ষ পূৰ্ণতপোধন ।
সৰ্ব্বমামেবভ্ৰক্ষান্ত কলৌ সন্যাসীৰূপিনং ॥
গৌৰ অষ্টকে ।

(১৩) সত্যে শ্বেত কান্তিৰ্যস্যাদিবাহস্ততুৰিযং ।
সস্ত্ৰেতামুকুন্দ বক্তবৰ্ণ তুৰ্য্য হস্তকং ॥
দ্বাপবে সনীল বৰ্ণ যুগ্ম হস্ত সন্দবং ।
তং কলৌ সূবৰ্ণকা নমামি গৌৰাভং ॥

নেদেখিম ই নয়নে, হেবিধাতা তযু স্থানে, (১৫৫)

মাগোঁ এই ভীক্ষা মই দীন ॥১৩৭॥

গোব কলেববধাবী, শঙ্করকো বলে হবি,

আনে ; নিজে সন্ন্যাসী নহলে ।

সন্দেহ ভঞ্জন কবি, ব্যাসে কলমক ধবি, (১৫৬)

গোবে শুদ্ধ বিশেষণ দিলে ॥ ১৩৮ ॥

যদিও সন্ন্যাসী হয়, শঙ্কর নাম নকয়,

মায়াপার দাকব্রহ্ম আদি ।

ইত্যাদি প্রমাণ মতে, লক্ষ্মীকান্ত ধুয়া হাতে,

কিষ্ণা বব দোৱাৰ বিবাদী ॥ ১৩৯ ॥

নবদ্বীপ তল কবা, উপায়ে নেদিলে ধবা,

নে দেখিলোঁ তাহাৰ প্রবন্ধ ।

সোঁতৰ বেগত পবি, যাওঁ সেই পথ ধবি, (১৬০)

এই মাত্র আমার সম্বন্ধ ॥ ১৪০ ॥

(১৪) গীতাত শ্রীকৃষ্ণ কলে, দুষ্ক নাশি শাস্তে প

ধর্মক থাপিব যুগে যুগে ।

ই প্রমাণে মাত্র এটা, কলিতে কবে চাৰিতা,

তীক্ষুবুদ্ধিৰ কৃপালেশ যোগে ॥ ১৪১ ॥

তথাহি ।

(১৪) পৰিত্রানায় সাধুনাং বিনাশায় চ দুষ্কতা ।

ধর্ম সংস্থাপনার্থায় সম্ভাবমি যুগে যুগে ॥

(১৫) পদ্মপুৰাণক চাৰা, তাতে এই কথা পাবা,
কলিতে গোৰাজ ভগবান ।

নিজে আহি অবনিত, ভাগীৰথীৰ তীৰত,
অবতীৰ্ণ হব সনাতন ॥ ১৪২ ॥

তেন্নুৱাণি আদি গ্ৰাম, বিচাৰিবা কোনো নাম,
পুৰাণে ভাৰতে ক'তো নাই ।

যেনে মানচিত্ৰে আঁকা, গ্ৰাম নগৰ নথকা,
বিখ্যাত বুলিবা কেনে কই ॥ ১৪৩ ॥

ভূগোলত পোৱা যায়, দ্ৰব্যতে প্ৰসিদ্ধ হয়,
যেনে কৃষ্ণে বৃন্দাবনধাম ।

কবে কাশীশ্বৰে কাশী কলিতে হইল সন্ন্যাসী,
চৈতন্যে ও নবদ্বীপ নাম ॥ ১৪৪ ॥

কামাখ্যা মাইৰ পৰা, সমস্ত ভাৰত ভৰা,
লোকে, কামৰূপ ভাল জানে ।

বেজেসি বাতৰি লই, ঘৰ নিবন্তৰ গই,
* মন্ত্ৰৰ পিছত তাক ভনে ॥ ১৪৫ ॥

বিষ্ণুপদে গয়া খ্যাত, জগন্নাথে উৰিষ্যাতে,
ব্ৰাহ্মণ চণ্ডালে এক সজে ।

তথা'হ ।

(১৫) কলৌ প্ৰথম সন্ধ্যাত্ৰং গোৰাজোহং মহীতলে ।

ভাগীৰথিতটেভুবি ভবিষ্যামি সনাতন ॥

* সিদ্ধ গুৰুৰ পাৰ বন্ধা কৰা কামৰূপৰ কামাখ্যা ধনুস্তৰিৰ মাৰ ।

মহাপ্ৰসাদ ভক্ষণ, কৰাইছে বৰ্ত্তমান, ১৫
 নাবাছে খাইছে মনৰঙ্গে ॥ ১৪৬ ॥

পতিতৰ ঘৰে বাথি, খোৱা গাধা বাৰাগসী,
 চালে পাই পুৰাণ ভাৰতে ।

ব্যাসৰ কলমে লেখা, আছে গৰাবাদে ৰখা,
 মাটিমণ্ডলৰ চিত্ৰপটে ॥ ১৪৭ ॥

তথাপি তো বৰদোৱা, লেখা নাই কেনেকুৱা,
 জ্বৰ্য হ'ল শঙ্কৰ দেৱেই ।

উক্ত সি সকল তুল্য, কৰিলে নিমিলে মূল্য,
 বেছি বুলি কয় মুখতেই ॥ ১৪৮ ॥

চৈতন্যে কৃষ্ণ প্ৰমাণে কিঙ্কৰ শঙ্কৰে ভনে,
 ইয়ো এক প্ৰমাণ ধৰিলোঁ ।

একে মন্দ মতি মোৰ, লেখনিৰো নাই জোৰ,
 জানিয়াও বিচাৰে বহিলোঁ ॥ ১৪৯ ॥

দেহত মানব যেনে, বৰ্ষত ভাৰত
 অৱতাৰে যুগ অৱতাৰ ।

যুগমধ্যে কলিকাল, ধৰ্ম্মে হৰি নাম ভাল,
 পৰিপাতি জানিলে বিচাৰ ॥ ১৫০ ॥

† বৰ্ত্তমান এৰি ভূত, কাল, তেই হ'লা ৰত,
 তাতকি কৰিব হৰি নামে ।

+ গৰ্গৰ বচনমতে পীত বৰ্ণে কলিযুগৰ গোৰবৰ্ণ, সেই টোয়ে
 চৈতন্য । তাক হেয়জ্ঞান কৰি কৃষ্ণভক্তিৰে দ্বাপৰ যুগৰ পূজাৰ

পালা জ্বৰৰ দৰব,   কালাজ্বৰে কি মানিব,
প্ৰীহা যকুৎ বাঢ়ে ক্ৰমে ক্ৰমে ॥ ১৫১ ॥

কি কথাত ভুলি আছা,   ভাবিচোৱা সঁছামিছা,
নু দৃষি বাশমন দূতক ।

জীৱন যৌবন মদ,   এৰা সকল সম্পদ,
সমস্তৰে আছে বিচাৰক ॥ ১৫২ ॥

মৰ্ত্যে লক্ষ বৰ্ষ যাৰ   পৰমায়ুৰ বিচাৰ,
সময়তে সিসবো নিহত ।

হইছে, জানিবা ভাই,   কলিতে নিশ্চয় এই,
গনণা হে বৰ্ষ একশত ॥ ১৫৩ ॥

চক্ষুৰ আগৰ বত্ন,   নিচিনি কৰিছা বত্ন,
কাচকেই বহুমূল্য জানি ।

পঙ্কজলে অশুৰাগী,   ভেকে পদ্মমধু ত্যাগি,
জনমৰ ফল লয় মানি ॥ ১৫৪ ॥

নিৰ্হেতু যাজনা কৰা,   হেতু চিনি বনোৱাৰা,
চিনালোক সঙ্গ নকৰিলা ।

প্ৰায় কৰা অপকৰ্ম্ম,   নহে যি যুগধৰ্ম্ম,
পৰচক্ষ্ণে বাটক হাঠিলা ॥ ১৫৫ ॥

ভাগত পৰে । তাতে ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম বৃদ্ধি হয়, সেয়ে প্ৰীহা যকুৎ তাৰ
পৰাই কৰ্ম্ম বন্ধন এই পৰিপাতি বিচাৰ ।

চৈতন্যে সে সনাতন,   শুনিয়েক সৰ্বজন,
 স্রজন পালন আদি কাম ।

মায়াতে সমস্ত হয়,   নজনায় নিদ্রা কয়,
 ই সংসাৰে হয় শয্যা নাম ॥ ১৫৬ ॥

ইয়ালৈ জগাব আহে,   সিগুনে চৈতন্য কহে,
 মতানামে শ্রীচৈতন্য মন্ত্র ।

সিমন্তবিহীন ষিটো,   জীবনতে মৰা সিটো,
 (১৬) গুরু বৃহস্পতি সাৰ তন্ত্র ॥ ১৫৭ ॥

দয়ালু কুপালু নাম,   সমস্তে হইব বাম,
 নাই ভব বোগে পবিত্রাণ ।

কলিৰ দৰব এই,   গোবহৰি বলা ভাই,
 কহে কানী স্তবোধ আখ্যান ॥ ১৫৮ ॥ * ॥

তথাহি ।

১৬) শৃগু দেবী প্রবক্ষামি চৈতন্য পবিত্তং ।

বিনা চৈতন্য মন্ত্রে জীব হীন বপু যথা ॥

চতুৰ্থ আখ্যা ।

পদ্মপুৰাণে ।

অহং পূৰ্ণভবিষ্যামি যুগসন্ধৌ বিশেষতঃ ।

মায়াপাৰে নবদ্বীপে বাৰমেকং শচীসুতঃ ॥

(দুলোড়ী)

পূৰ্ণ অবতাৰ,   শচীৰ কুমাৰ,

যেন পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্র ।

শ্ৰীবাসাদি হৰি,   দাস, সনাতন,

ইত্যাদি বেষ্টিনে কেন্দ্ৰ ॥ ১৫৯ ॥

তাৰ প্ৰবতৰা,   নিত্যানন্দে কৰি,

সন্ধিয়া পুৰতি ভোটা ।

ৰূপ বামানন্দ,   দুজনে সহিতে,

বঢ়াই শোভাৰ ছটা ॥ ১৬০ ॥

নদীয়া স্বৰ্গত,   প্ৰকাশিত হই,

এনে পোহৰ কৰিলে ।

পণ্ডিতগণৰ,   মনৰ সন্দেহে,

বিচাৰ কৰি দেখিলে ॥ ১৬১ ॥

চৈতন্য দ্বীপিকা, ইত্যাদি অসংখ্য,
সংখ্যা লিখিব নোৱাক ॥ ১৬৭ ॥

ইবিলাক কৰি, ভাগিগুপ্তি নোহে,
এক গ্রামবাসী লোক ।

এজনো নোহয়, নানান দেশৰ,
এবে কিছু শুনিয়োক ॥ ১৬৮ ॥

অদ্বৈতৰ শিষ্য, যিমনে হইছে,
তিমনে চৈতন্য ভক্ত ।

মন্ত্ৰ উপাসনা, নিদিয়াকৈ সবে,
গোবাস্ত গুণে আসক্ত ॥ ১৬৯ ॥

নিজেও হইছে, আনকো কৰিছে,
চৈতন্য শক্তিৰ বলে ।

যোনে যি প্ৰকাৰে, পদ বান্ধি চাতি,
চৈতন্যক দেখুৱালে ॥ ১৭০ ॥

দুৰ্বল লেখনি, ভাৰ অসহনি,
গধুৰক এৰি দিলোঁ ।

তাৰে দুচাৰিটা, সংক্ষিপ্ত আকাৰে,
নজিৰ তলত থলোঁ ॥ ১৭১ ॥

চৈতন্যত বাজে কাৰো নাই ত্ৰাণ
বড়ুৱা বৰ কায়স্থ ।

পুনৰাগমনে সকলে আহিব
ইটো যে কথা প্ৰসম্ব ॥ ১৭২ ॥

বচন নির্ঘাস,   নহবা নিবাশ,
 মুখৰ কথাতে ভুলি ।
 প্রমাণ নজিব,   দেখিলা দেখিবা,
 জানিবা সাধুৰা বুলি ॥১৭৩॥
 বাহিবৰ বঙ্গে,   ভ্রম জনমিয়া,
 কাকে লজ্জা ভোগ কৰে ।
 সন্মুখতে পাই,   পিচক নুগুণি
 মৎস্তে ববশীতে ধৰে ॥১৭৪॥
 ভব কুপে ডুবি,   নমৰিবা যেবে,
 তেবেই সাধক চাই ।
 বলা গোবহৰি,   যাবা সবে তৰি,
 দাস কাশী কহে এই ॥১৭৫॥ ॥*

শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 ১৭৫ ৥ কৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 ১৭৫ ৥ কৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 ১৭৫ ৥ কৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 ১৭৫ ৥ কৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত
 ১৭৫ ৥ কৃষ্ণচৈতন্য চরিতামৃত

পঞ্চম আখ্যা ।

চৈতন্য সম্বন্ধীয় বাঙ্গালীর আচর বা
নাম ডাক।

“এস গোবান্দ এ আগবে ।—

অধম ভক্তে ডাকে বিনয় কবে ॥ ধূয়া ॥

(এস)

সত্যযুগে ছিলে হবি ;—

ত্রৈতায় বাম ধনুক ধারী ;

গোবান্দ গোব ।

তুমি দ্বাপরতে নন্দের গৃহে খাইলে—

মাখন চুৰি কৰি ॥১৭৬॥

(এস)

কলিতে গোবান্দ নিলে ;—

নামে প্রেমে ভাসাইলে ;

গোবান্দ গোব ।

তুমি জগাই মাধাই উদ্ধাবিলে ;—

আমি অধম বইলাম পবে ॥১৭৭॥

(এস)

রধুচরণ নয়ন জলে,

কেশে চরণ মুচাইমু ;—

গৌরাজ্জ গৌর ।

তোমাৰ চরণে চন্দন পৰাৰ ;—

হেৰব দুটী নয়ন ভৰে” ॥১৭৮॥ ॥#॥

চৈতন্যৰ মধ্যাহ্ন কালৰ ভোগ আৰতি ।

“জয় পতিত উদ্ধাৰণ শ্রীগৌৰ হৰি ।—

শ্রীগৌৰ হৰি নবদ্বীপ বিহাৰী ;—

জয় জয় দীন দয়াময় হিতকাৰী ॥ ধূয়া ॥

(পদ)

—শুন শুন শচী স্মৃত কৰ অবধান ।

ভোগ মন্দিৰে প্রভু কবহ পয়ান ॥১৭৯॥

(জয়)

বামেতে অদ্বৈত প্রভু দক্ষিণে নিতাই ।

মধ্যাসনে বসেন শ্রীচৈতন্য গৌসাই ॥১৮০॥

(জয়)

অদ্বৈত ঘৰুণী আৰ শান্তি পূৰ্ণাৰী ।

হলু হলু দেয় সবে গোৰা মুখ হেৰি ॥১৮১॥

(জয়)

শাক শুকুতা ভাজি নানা উপহাৰ ।
আনন্দে ভোজন কৰে শচীৰ কুমাৰ ॥১৮২॥

(জয়)

দধি দুগ্ধ ঘৃত মধু আৰ লুচিপুৰি ।
অনন্দে ভোজন কৰে নদীয়া বিহাৰী ॥১৮৩॥

(জয়)

অষ্ট গিৰি অষ্ট পূৰি অষ্ট যে ভাৰতী ।
সবাই ভোজন কৰে প্রভুৰ সংহতি ॥১৮৪॥

(জয়)

ভোজন কৰিয়া প্রভু কৈল আসমন ।
স্বৰ্ণ খড়িকায় কৈল দন্তেৰ সোধন ॥১৮৫॥

(জয়)

বসিতে আসন দিলা বত্ন সিংহাসনে ।
কপূৰ তাম্বুল দেয় প্রিয় ভক্তগণে ॥১৮৬॥

(জয়)

ফুলেৰ চোয়াৰি ঘৰ ফুলেৰ কেয়াৰি ।
ফুলে বত্ন সিংহাসন চাছুয়া মশাৰি ॥১৮৭॥

(জয়)

ফুলেৰ মন্দিৰে প্রভু কৰিলা শয়ন ।
শ্রীগোবিন্দ দাস কৰে চৰণ সেৱন ॥১৮৮॥

(এস)

বধুচৰণ নয়ন জলে,

কেশে চৰণ মুচাইমু ;—

গোবান্ধ গোব ।

তোমাৰ চৰণে চন্দন পৰাব ;—

হেৰব দুটী নয়ন ভৰে” ॥১৭৮॥ ॥*

চৈতন্যৰ মধ্যাহ্ন কালৰ

ভোগ আৰতি ।

“জয় পতিত উদ্ধাৰণ শ্রীগোব হৰি ।—

শ্রীগোব হৰি নবদ্বীপ বিহাৰী ;—

জয় জয় দীন দয়াময় হিতকাৰী ॥ ধূয়া ॥

(পদ)

—শুন শুন শচী স্মৃত কৰ অবধান ।

ভোগ মন্দিৰে প্ৰভু কৰহ পয়ান ॥১৭৯॥

(জয়)

বামেতে অধৈত প্ৰভু দক্ষিণে নিতাই ।

মধ্যাসনে বসেন শ্রীচৈতন্য গোসাই ॥১৮০॥

(জয়)

অধৈত ঘৰুণী আৰ শান্তি পূৰ্ণাৰী ।

হলু হলু দেয় সবে গোৰা মুখ হেৰি ॥১৮১॥

(জয়)

শাক শুকুতা ভাজি নানা উপহাৰ ।
আনন্দে ভোজন কৰে শচীৰ কুমাৰ ॥১৮২॥

(জয়)

দধি দুগ্ধ ঘৃত মধু আৰ লুচিপুৰি ।
অনন্দে-ভোজন কৰে নদীয়া বিহাৰী ॥১৮৩॥

(জয়)

অষ্ট গিৰি অষ্ট পূৰি অষ্ট যে ভাৰতী ।
সবাই ভোজন কৰে প্রভুৰ সংহতি ॥১৮৪॥

(জয়)

ভোজন কৰিয়া প্রভু কৈল আসমন ।
স্বৰ্গ খড়িকায় কৈল দন্তেৰ সোধন ॥১৮৫॥

(জয়)

বসিতে আসন দিলা বত্ন সিংহাসনে ।
কৰ্পূৰ তাম্বুল দেয় প্রিয় ভক্তগণে ॥১৮৬॥

(জয়)

ফুলেৰ চোয়াৰি ঘৰ ফুলেৰ কেয়াৰি ।
ফুলে বত্ন সিংহাসন চাদুয়া মশাৰি ॥১৮৭॥

(জয়)

ফুলেৰ মন্দিৰে প্রভু কৰিলা শয়ন ।
শ্রীগোবিন্দ দাস কৰে চৰণ সেৱন ॥১৮৮॥

(জয়)

ফুলেৰ পাকৰি প্ৰভুৰ উৰে পৰে গায় ।

তাৰ মध्ये মহাপ্ৰভু স্মখে নিদ্ৰা যায় ॥১৮৯॥

(জয়)

শ্ৰীকৃষ্ণ চৈতন্য প্ৰভুৰ দাসেৰ অনুদাস ॥

ভোজন আৰতি কৰে নবোত্তম দাস ॥১৯০॥*

(জয়)

এই ভোজন আৰতিটো কেতিয়াব, কি কাৰণত, কোন ঠাইত, কেনেকৈ হল কোনে কৰিলে, ইত্যাদি কথাও লিখিব লগিয়া হল । কাৰণ আগয়ে কোৱা হৈছে চৈতন্য শক্তিৰ বলে আন শিষ্যেও আসক্ত হৈছে । শাস্তিপুৰৰ অদ্বৈতাচাৰ্য্য মাধবেন্দ্ৰ পুৰিৰ শিষ্য । তেওঁ শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য গোবিন্দ মহাপ্ৰভু অন্তৰ্ধান নহোৱাৰ পূৰ্বে কোনো এদিন পুৰি গিৰি, ভাৰতী- গোস্বামী সৈতে তেওঁক ভোজন কৰাব ; এই উপলক্ষে নি- কৰিছিল । ভট্ট বসুনাথৰ শিষ্য নবোত্তম ঠাকুৰ । তেওঁ সেই সময়ত তাতে আছিল । তাত যেনে বিনিয়ম প্ৰণালীত খাব বহিছিল ; যেনে যি কাম কৰিছিল ; আতাই খিনি নবোত্তম ঠাকুৰে বৰ্ণনা কৰি উল্লিখিত ভোজন আৰতিৰ পদ বান্ধে । অনুমান ই চৈতন্যাকাৰ ২৫ কি ৩০ বছৰ পলমে হোৱা । তেতিয়াৰে পৰা এতিয়া লৈকে সেই আৰতি বান্ধালাৰ কিম্বা আন আন দেশৰ বৈষ্ণৱ মণ্ডলীত ও তেওঁৰ ধাম সত্ৰত প্ৰতি মধ্যাহ্নে চলিত আছে । ইতি—

চৈতন্যৰ সন্ধ্যাৰ আৰতি ।

বলি গোবাৰ্চাদেব আৰতী বাণী ।

বাজে সংকীৰ্ত্তন মধুবসে ধ্বনি ॥ধুয়া ॥

(পদ)

শঙ্খ বাজে ঘণ্টা বাজে বাজে কৰতাল ।

মধুৰ মৃদঙ্গ বাজে শুনিতে বসাল ॥১৯১॥

(বলি)

বিবিধ কুসুম ফুলে গলে বন মালা ।

কত কোটি চন্দ্ৰ জিনি বদন উজ্জ্বলা ॥১৯২॥

(বলি)

ব্ৰহ্মা আদি দেবগণে কৰযোৰ কৰে ।

সহস্ৰ বদনে মণি ফণি চক্ৰ ধৰে ॥১৯৩॥

(বলি)

শিব শুক নাৰদাদি ব্যাস বিচাৰে ।

নাই পৰাৎপৰ ভাব বিভোৰে ॥১৯৪॥

(বলি)

শ্ৰীনিবাস হৰিদাস পঞ্চম গায়য়ে ।

নৰহৰি গদাধৰ চামৰ ধুলায়ে ॥১৯৫॥

(বলি)

বীৰবল্লভ দাস শ্ৰীগোৰ চৰণে আশ ।

জগত ভৰি বৈল প্ৰভুৰ মহিমা প্ৰকাশ ॥১৯৬॥

(জয়)

ফুলেৰ পাকৰি প্ৰভুৰ উৰে পৰে গায়।

তাৰ মध्ये মহাপ্ৰভু স্মখে নিদ্ৰা যায় ॥১৮৯॥

(জয়)

শ্ৰীকৃষ্ণ চৈতন্য প্ৰভুৰ দাসেৰ অনুদাস ॥

ভোজন আৰতি কৰে নবোত্তম দাস ॥১৯০॥*

(জয়)

এই ভোজন আৰতিটো কেতিয়াব, কি কাৰণত, কোন ঠাইত, কেনেকৈ হ'ল কোনে কৰিলে, ইত্যাদি কথাও লিখিব লগিয়া হ'ল। কাৰণ আগসে কোৱা হৈছে চৈতন্য শক্তিৰ বলে আন শিষ্যেও আসক্ত হৈছে। শাস্তিপুৰৰ অদ্বৈতাচাৰ্য্য মাধবেন্দ্ৰ পুৰিৰ শিষ্য। তেওঁ শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য গৌৰাঙ্গ মহাপ্ৰভু অন্তৰ্ধান নহোৱাৰ পূৰ্বে কোনো এদিন পুৰি গিৰি, তাৰতী— গোস্বামী সৈতে তেওঁক ভোজন কৰাব; এই উপলক্ষে নিৰ্দ্ধাৰ কৰিছিল। ভট্ট বধুনাথৰ শিষ্য নবোত্তম ঠাকুৰ। তেওঁ সেই সময়ত তাতে আছিল। তাত যোনে বিনিয়ম প্ৰণালীত খাব বহিছিল; যোনে যি কাম কৰিছিল; আতাই খিনি নবোত্তম ঠাকুৰে বৰ্ণনা কৰি উল্লিখিত ভোজন আৰতিৰ পদ বান্ধে। অনুমান ই চৈতন্যাকাৰ ২৫ কি ৩০ বছৰ পলমে হোৱা। তেতিয়াৰে পৰা এতিয়া লৈকে সেই আৰতি বান্ধালাৰ কিম্বা আন আন দেশৰ বৈষ্ণৱ মণ্ডলীত ও তেওঁৰ ধাম সত্ৰত প্ৰতি মধ্যাহ্নে চলিত আছে। ইতি—

চৈতন্যৰ সন্ধ্যাৰ আৰতি ।

বলি গোবাচাঁদেৰ আৰতী বাণী ।

বাজে সংকীৰ্ত্তন মধুৰসে ধ্বনি ॥ধুম্বা ॥

(পদ)

শম্ভ বাজে ঘণ্টা বাজে বাজে কৰতাল ।

মধুৰ মৃদঙ্গ বাজে শুনিতে বসাল ॥১৯১॥

(বলি)

বিবিধ কুসুম ফুলে গলে বন মালা ।

কত কোটি চন্দ্র জিনি বদন উজ্জ্বলা ॥১৯২॥

(বলি)

ব্ৰহ্মা আদি দেবগণে কৰহোৰ কৰে ।

সহস্ৰ বদনে মণি ফণি চক্ৰ ধৰে ॥১৯৩॥

(বলি)

শিব শুক নাৰদাদি ব্যাস বিচাৰে ।

নাই পৰাৎপৰ ভাব বিভোৰে ॥১৯৪॥

(বলি)

শ্ৰীনিবাস হৰিদাস পঞ্চম গায়য়ে ।

নবহৰি গদাধৰ চামৰ ধুলায়ে ॥১৯৫॥

(বলি)

বীৰবল্লভ দাস শ্ৰীগৌৰ চৰণে আশ ।

জগত ভৰি বৈল প্ৰভুৰ মহিমা প্ৰকাশ ॥১৯৬॥

চৈতন্যৰ বুলন ।

কামোদ মতিতাল ।

দেখ সখি গোব চন্দ্ৰ বৰ বঙ্গী ।

বুলত যুগল কিশোৰক জৈচল ;—

চলত সহি কৰি ভঙ্গি ॥ ধূয়া ॥

(পদ)

বসহি সিংঙ্গাৰ বুলন সুখ হোওব ;

মনহি ভেল উপনীত ।

তৈচন সহচৰ গাওত আনন্দে ;

গোঁৰ পঁছ কোমল ললিত ॥১৯৭॥

(দেখ)

হেৰি গদাধৰ লছ লছ বোলত ;

বনমাহাকিয়ে ভেলবঙ্গ ।

আজু হাম তুয়াসনে, বুলন বিলসব ;

সহচৰগণ কৰি সঙ্গ ॥১৯৮॥

(দেখ)

ঐছে বিনাসয়ে ; গোঁৰ পঁছ বিলাসয়ে ;

পূৰব প্ৰেম বসে ভোৰ ।

কহ শিব বাম মনহি সুখ ঐচন ;

কই কৰব অবওৰ ॥১৯৯॥*

তাৎপৰ্য্য ।

শ্ৰীকৃষ্ণ চৈতন্য গোবিন্দ মহাপ্ৰভুৰ ইবিলাক কাৰ্য্য দেখা শুনা নোপোৱা আমাৰ প্ৰায় ভাগ মানুহেই অনীশ্বৰ জ্ঞানে দামোদৰ, হৰিদেৱ ও শঙ্কৰ এই তিনি জনৰ লগত মিহলিয়াই চাৰিজন গুৰুৰ বিচাৰ দিয়ে । ভাৰতৰ ভিতৰত যে সত্ৰ শাস্তিপুৰৰ অদ্বৈত প্ৰভুই একমাত্ৰ গুৰু ; ই কথাৰ ভুয়ে নেপায় । জানিব গলে এওঁ লোকৰো গুৰু তেওঁ-ৰেহে । তাৰ প্ৰমাণ বৃন্দাবনত আছে । আৰু কয় যে চৈতন্য আসাম লৈ অহা নাই । নাহিব কিয় ? যদি হে তেওঁৰ সৃষ্টি । সকলোতে আছে দৃষ্টি । নহলে চৈতন্য খপাৰ নাম আমালোকে কেনেকৈ শুনিব পাওঁ । শাস্ত্ৰ সাৰেও জানিব পাৰি ঈশ্বৰৰ লীলা দুবিধ, যেনে প্ৰকট আৰু অপ্ৰকট । মানুহো দুবিধ, দেবতা আৰু অশুৰ । এতেকে জানিবা ইঁক দেবতাৰ সমাজত তেওঁ ধৰা দিয়ে ; অশুৰৰ ৰাজ্যত গোপনে থাকে । কিন্তু কৰিব লগিয়া কাৰ্য্য হলে এবিধো বাকী নাৰাখে । আনকি শঙ্কৰ ধৰ্ম্মৰ কট কটিয়া বান্ধকো খহাই দি, শ্ৰীবাসৰ হতুৱাই তাৰক ব্ৰহ্ম নাম আৰু দামোদৰ, হৰি দেৱৰ হতুৱাই সিদ্ধা হৰি নাম মহামন্ত্ৰাদিৰ কঠিয়া পাৰে ।

ইতি আদিখণ্ড সমাপ্ত ।

। ষষ্ঠ অধ্যায়

ষষ্ঠ অধ্যায় ।

(পদ)

“ধ্যান কবি চাই গর্গ ঋষি খৈলা নাম ।

গকুলত ক্রিড়িয়া ফুৰন্তু কৃষ্ণ বাম ॥২০০॥

সুবোভি সহিতে ইন্দ্র হৈলন্তু প্রত্যক্ষ ।

গৌৰ ইন্দ্র পাতিয়া কৰিলা অভিষেক ” ॥২০১॥

এই পদ গর্গৰ বচন লক্ষ কবি ।

যদিও লিখিছে সংক্ষেপতে আছে পৰি ॥২০২॥

কি গর্গৰ বচন গোউৰ কাক কহে ।

পড়ি শুনি এতিয়া লৈ অবগত নোহে ॥২০৩॥

আদি খণ্ডে ষি বিষয় প্রমাণ কৰিলোঁ :

শঙ্কৰদেৱৰ তাত সহায়ক পালোঁ ॥২০৪॥

কবিগুরু যাক বলা তেওঁবো বিচাবে ।

কৃষ্ণই চৈতন্য আনে কবই নোৱাৰে ॥২০৫॥

বেদ পুৰাণাদি লিখি ব্যাস মহাশয় ।

সুখ শাস্তি নাই মনে কব নোৱাৰয় ॥২০৬॥

আহিল নাৰদ মুণি ব্যাস সমীপত ।

আত্মোপাস্তু কথা মানে কৰিলে ব্যকত ॥২০৭॥

পাপ পুণ্যে ধর্ম্য কর্ম্মে ভাবত পুৰান ।

• সমস্তে বচি কবিল। খিচাৰি মতন ॥২০৮॥

কৃষ্ণ বিষয়ক আক পুৰাণ বচিবা ।

শান্তিলাভ হব আতে নিশ্চয় জানিবা ॥২০৯॥

সেই কথা শুনি ব্যাসে বচিলে শেষত ।

চাৰি হাজাৰ শ্লোকে পূৰ্ণ কৰি ভাগবত ॥২১০॥

বাধা নাম আগে ব্রহ্ম বৈবৰ্ত্ত পুৰাণে ।

লিখিছে ব্যাসৰ সেই কথা আছে মনে ॥২১১॥

পিছে সেই কাৰণত বাধা নেলিখিছে ।

শ্ৰেষ্ঠা, গোপী, প্রণয়িনী আদি শব্দ দিছে ॥২১২॥

এজন মানুহে লিখিলেই এনে হয় ।

পৃথক হলেই তাতে সন্দেহ থাকয় ॥২১৩॥

শ্ৰেষ্ঠা শব্দে আত্মা শক্তি বাধা ঠাকুৰাণী ।

চোরা যদি পোৱা যাব ইমত কাহিনী ॥২১৪॥

ভাগৱতে বাধা নাম নাই মনে কৰি ॥

নলয় বাধাৰ নাম বলে কৃষ্ণ, হৰি ॥২১৫॥

শঙ্কৰ ধৰ্ম্মত এই কথা পৰচাৰ । *১১৫৬/৩১*

কৰি কহে, ফল তাৰ নেদেখিলেঁ। আৰ ॥২১৬॥

গৰ্গৰ বচন সিটো ভাগৱতে আছে ।

সেই পথ এৰি সবে বাহিৰে হাটিছে ॥২১৭॥

কোন গোৰাজক বজা পাতে কোন যুগে ।

কোন গোৰে ইন্দ্র হয় কি কথাৰ যোগে ॥২১৮॥

সুবোতি সহিতে কোন ইন্দ্রে দেখা হয় ।

কিপালে ধ্যানত দেখা গর্গ মহাশয় ॥২১৯॥

কিবর্ণ কলিতে একো কব নোরাবিলে ।

১৬ সাব এৰি ভাগবতী ধর্ম্মক ধৰিলে ॥২২০॥

গর্গৰ বচন যদি ভাগবতে দিছে ।

১৭ চাৰি যুগে চাৰি কপ নিৰ্ণয় কৰিছে ॥২২১॥

কলি যুগে চৈতন্য গর্গৰ মত এৰি ।

১৮ দিবাবাত্রি কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি গেৰি পাৰি ॥২২২॥

থাকিলে কৃষ্ণৰ সঙ্গে সন্দ্বন্ধ না থাকে ।

১৯ শৰীৰৰ বলে কলকি লালেকি পকে ॥২২৩॥

কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।

এহি তত্ত্বসাব লই বলা গৌৰহৰি ॥২২৪॥*

সপ্তম অধ্যায় ।

* “বন্ধে ফা কু খেলে চৈতন্য বনমালী ।
ছই হাতে ফাকুব গুণ্ডা সিঞ্চন্ত মুৰাৰী” ॥

(পদ)

যি শাস্ত্ৰ দেখিবা সেই শাস্ত্ৰে চৈতন্যক ।
পাবালগ হয় চৈতন্যৰ প্ৰকাশক ॥২২৫॥
শঙ্কৰ দেৱৰ নিজ হাতৰ কলমে ।
লেখা ছই পুথিৰ পদত পালে। ক্ৰমে ॥২২৬॥
সেই ছই প্ৰধান প্ৰমাণ হেন জানি ।
তুলিছিলোঁ বিশ্বাসৰ যোগ্য অনুমানি ॥২২৭॥
সংক্ষেপে শিশু লীলাত গোঁবৰুপ যিটো ।
লিখিছে গৰ্গমুণিৰ প্ৰমাণক সিটো ॥২২৮॥
কীৰ্ত্তন ঘোষাতো সেইদৰে পদ বান্ধে ।
ভিন্ন অৰ্থ নাই আত বুজোতা সম্বন্ধে ॥২২৯॥
চৈতন্যই কৃষ্ণ কৃষ্ণে হয় বনমালী ।
জানি ই মুৰাৰী শব্দ কৰিছে মিহলি ॥২৩০॥

* শঙ্কৰ দেৱৰ ২৬ পৃষ্ঠা ।

সাধু শাস্ত্ৰে মিল কৰি লিখিছে দেখিলোঁ ।
 প্ৰমাণবস্তুলে আনি গ্ৰন্থত তুলিলোঁ ॥২৩১॥
 দেখাদেখি মুখামুখি ফাকুৰ গুণ্ডাক ।
 সিঞ্চিছে কৰিব! লক্ষ ঘোষাৰ ক্ৰিয়াক ॥২৩২॥
 জগন্নাথে গোপালে যি দুই হাত মেলি ।
 সিঞ্চয় ফাকুৰ গুণ্ডা অসম্ভৱ কেলি ॥২৩৩॥
 প্ৰতিমাৰ বজ্জখঙ্গ স্বপনত পাই ।
 সচিতত মুৰ্ত্তি যিটো থাকে থিয়হই ॥২৩৪॥
 দাপৰ কি আনযুগ কবও নোৱাৰে ।
 দেখা পোৱা টান যেন কলিৰ শঙ্কৰে ॥২৩৫॥
 মূল দেখুৱাই থলে অৰ্থ টানাটানি ।
 কৰি অনায়াসে নিৰ্বা নজন্মে বিধিনি ॥২৩৬॥
 এতেকে শচীৰস্মৃত চৈতন্যে প্ৰমাণ ।
 কৰিকহে জানিবাই স্বৰূপ বচন ॥২৩৭॥
 চাইদিয়া ঢাকি যদি থয় অগনিক ।
 তাপতে প্ৰকাশ পায় কথা প্ৰমাণিক ॥২৩৮॥
 বৃন্দাবনী গোপালৰ দৌলোৎসব যোগে ।
 নাচিবাগি চৈতন্যে গুণ্ডাক সিঞ্চি আগে ॥২৩৯॥
 তীৰ্থ যাত্ৰাকালে যাই দেখিয়া শঙ্কৰে ।
 কীৰ্ত্তন ঘোষাত সেইকথা ব্যক্ত কৰে ॥২৪০॥
 ভক্তিহীন যিটো অবিশ্বাসী সেইজন ।
 স্বৰ্গমৰ্ত্য দুইপাত যাততে দলন ॥২৪১॥

হই ডুবি যার সিটো ই ভবসাগৰে ।
 যি পৰ্য্যন্ত ঘাইখিলা আশ্ৰয় নকৰে ॥২৪২॥
 যুগ অৱতাৰে ঘাইখিলা সংসাৰৰ ।
 নাজানে যিজনে বুখা জন্ম সিজনৰ ॥২৪৩॥
 খিলাৰ গুৰিত যিটো পশয় শৰণ ।
 ছফালা নহয় মাহ কলাৰ মতন ॥২৪৪॥
 কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 এহি তত্ত্বসাৰ লই বলা গৌৰহৰি ॥২৪৫॥*॥

অষ্টম অধ্যায় ।

পদ ।

“হৰি পদে নভজে শাস্ত্ৰৰ সাৰ বুজি ।

বেঙ্কামুয়া যমদূতে ফুৰে তাক খুজি” ॥২৪৬॥

মাধবৰ এই পদ সত্য কৰি মানোঁ ।

কিন্তু মানা নাই তেওঁ সাৰ দেখি জানোঁ ॥২৪৭॥

“ধ্যান মূলং গুরুমূৰ্ত্তি” শাস্ত্ৰ সাৰ মতে ।

† নকৰে নাথাপে দুই জনৰ মাজতে ॥২৪৮॥

(১৭) গোপী ভাবে ভক্তিৰ প্ৰধান সাৰ কয় ।

তাকেই নেদিলে সাৰ কিহক বোলয় ॥২৪৯॥

বিষ্ণুপূৰ্বী সন্যাসীৰ ভক্তি বত্নাৱলী ।

আৰম্ভৰ শ্লোক আনি লগাইলে আলি ॥২৫০॥

ঘোষা কৰিলে বন্ধাসাৰ মনে কৰি ।

অৰ্থ বিচাৰিলে তাৰ পদো যাই লৰি ॥২৫১॥

---

† শব্দৰেও গুৰু কৰা নাই, মাধবেও কতো থাপা নাই ।

গীতা, ভাগৱত ।

(১৭) গোপী ভাবেন যোভক্তামামেব সমুপাসতে ।

তাঙ্ঘং পৰং নমে পাৰ্থ নিগুঢ় প্ৰেমভাজন ॥

শঙ্কৰ ধৰ্ম্মৰ আৰ্হি উদ্ধবকে কৰে ।

সেয়েহলে মুকুতিৰ স্পৃহা দেখোনেৰে ॥২৫২॥

সুবোধ আখ্যানে চোৱা নয়নক ভাৰি ।

সন্দেহ ভঞ্জে দেখা কীৰ্ত্তন বিচাৰি ॥২৫৩॥

“মাধব মধুসূদন বাম” ই ঘোষাৰ ।

বিংশতি পদ শকৰ শেষত সূন্দৰ ॥২৫৪॥

(১৮) প্ৰমাণে ; স্বাক্ষৰ্যমুক্তি উদ্ধবতে আছে ।

নিস্পৃহ নো কোন ? তাক নমিব খুজিছে ॥২৫৫॥

উদ্ধব দাসানুদাস বাধিকাৰ মানি ।

ইকথা কেবল মাত্ৰ নিৰ্বোধ আখ্যান ॥২৫৬॥

গোপী পদৰজে গড়াগড়ি দিয়া শুনি ।

উদ্ধব দাসৰ দাস কয় অনুমানি ॥২৫৭॥

বাধিকা ভক্তিৰ পাত্ৰ মুক্তিৰ উদ্ধব ।

নাজানে তথাপি কৰে নিজৰ গোৰব ॥২৫৮॥

সেবিবৰ পাত্ৰ কাকো নকৰিলে স্থিৰ ।

মুখেতে সে বলে বাম ভাবৰ বাহিৰ ॥২৫৯॥

“মনে মুখে লগ কৰি সদা বোলা বাম ।

লভিবা পৰমানন্দ দুৰ হৈবে কাম” ॥২৬০॥

ভাগৱতে ।

(১৮) শাস্ত্ৰি সালোক্য স্বাক্ষৰ্য্য স্বামিটৈ কুটমপুট ।

দিয় মান ন গৃহান্ত বিনামং সেবনং জনাঃ ॥

জানিবাহা আৰু বসময়ী ভকতিক ।

বিচাৰি চোৱা যি তাৰো আছয় অনেক ॥২৬১॥

(১৯) ঐশ্বৰ্য্য মাধুৰ্য্য আদি কৰি কত বস ।

কি বসৰ ভক্তি মাগি কৰে হৰি বশ ॥২৬২॥

নাপালে উপায় হৰি ভজে কোন সাৰে ।

বেঙ্কামুয়া যমদূতে কি সতে বা এৰে ॥২৬৩॥

কোন নিজ ভকতে কৃষ্ণক বশ্য কৰি ।

আছে ; এনে থকা নাই নিদৰ্শন পৰি ॥২৬৪॥

কোন হৰি পৰিত্ৰাণ কৰিব জীৱক ।

জানিলে এৰায় যমদূতৰ হাতক ॥২৬৫॥

হৰি ভজনৰ শাস্ত্ৰ সাৰ একো নাই ।

নেদেখি উপায় তাৰ পৰা ভাটিয়াই ॥২৬৬॥

গলোঁ পলোঁ হলোঁ এনেস্থলে উপস্থিত ।

মায়া আদি কৰি জড় সমস্তে জগত ॥২৬৭॥

কৃষ্ণে সে চৈতন্য লেখে আৰু আত্ম

তাক এৰি জড় ভজে অধম মুগ্ধ ॥২৬৮॥

আত্মশুদ্ধ চৈতন্য দ্বাপৰে হোৱা নাই ।

অনেক পত্নীয়ে যাগি থাকে অবশ্যেই ॥২৬৯॥

ভাগবতে ।

(১৯) বস্তুতত্ত্ব বিচাৰেন মহৈশ্বৰ্য্য পুনঃ পুনঃ ।

সলীলাতত্ত্ব ভেজেন পূৰ্ণ মাধুৰ্য্য কেবলম্ ॥

ব্ৰহ্মাৰ এজন দেখি হয় নিদ্ৰাগত ।
 একে মায়াশয্যা চোৱা হোৱা অবগত ॥২৭০॥
 ক্লান্ত চিত্তে ভ্ৰান্ত দূৰ কৰোঁ বুলি যাওঁ ।
 ইন্দ্রে গোৰ ইন্দ্র পতা স্থলো যাই পাওঁ ॥২৭১॥
 এই হেতুতেসে হৰি গোবিন্দ নামক ।
 ধৰে কোন গোৰ হৰি তাৰো নাই ঠিক ॥২৭২॥
 যদুপতি কৃষ্ণ তেওঁ দ্বাপৰ যুগতে ।
 সন্তৰামি যুগে যুগে কইছে গীতাতে ॥২৭৩॥
 জানিবা কলিতে তাৰ স্বৰূপ ত্যাগ কৰি ।
 গুপ্ত ভাবে থাকি যমদূতে দিছে তাৰি ॥২৭৪॥
 স্থায়ী কৰি এক মায়া শয্যা বৰ্ত্তমানে ।
 দেখুৱালে পৰম্পৰ শূনাৰ কাৰণে ॥২৭৫॥
 বাধা কৃষ্ণ দুই নেহে এক দেহ কৰি ।
 কলিতে আছিলে পূৰ্ণ অৱতাৰ ধৰি । ২৭৬॥
 সেয়ে নদীয়াৰ কৃষ্ণ চৈতন্যে চৈতন্য ।
 মায়াশয্যা বিমুগ্ধপ্ৰিয়া এৰি হয় গণ্য ॥২৭৭॥
 পোৱা নাই শাস্ত্ৰ সাৰ বাহিৰা কথাত ।
 নিন্দাসাবে নিজ ধৰ্ম্মে লগায় আঘাত ॥২৭৮॥
 উপাস্যৰ গুণ শাস্ত্ৰ সাৰে শিষ্যে ধৰে ।
 গৃহিণী বিহীন হই মিছাতে সে মৰে ॥২৭৯॥
 নিত্যসিদ্ধ্যা, সাধনসিদ্ধ, কৃপাসিদ্ধ আৰু ।
 ৰাগানুগা আদি সংখ্যা লিখিব নোৱাৰু ॥২৮০॥

ভক্ত ভেদ নাজানিলে ভজিবৰ ক্ৰম ।

আন যত শুনামানে সকলেই ভ্ৰম ॥২৮১॥

কহে কাশী স্তবোধ আখ্যান অনুসৰি ।

এহি তত্ত্ব সাৰ লই বলা গৌৰ হৰি ॥২৮২॥*

নবম অধ্যায় ।

লেচাৰি ।

“মাধবে বোলন্তু শ্ৰুতি স্মৃতি, মোৰ আজ্ঞা বাণী জানা নিষ্ঠ,

আক যিটো জনে উলঞ্জিয়া প্ৰবৰ্ত্তয় ।

ভৈলা সিটো মোৰ আজ্ঞা ছেদী, মোক দ্বেষ কৰিলেক আতি,

মোৰ ভক্ত হন্ত বৈষ্ণৱ সিটো নোহয়” ॥২৮৩॥

গোলক বিহাৰী লক্ষীপতি, মাধৱৰ কোৱা কথা এটি,

কায়স্থ মাধৱে ঘোষাত পদ বন্ধিলে ।

ইটো কথা জানোঁ শঙ্কৰৰ, অৰ্জুন কৰ্ণৰ অগোচৰ,

শঙ্কৰৰ মত মাধৱেও নাজানিলে ॥২৮৪॥

এহি হেতু লেখে ভটিমাত, বিনা গুৰু চৰণ সেৱাত,

“ভক্তি কো ৰতি মুক্তি কবছ নোহই” ।

শঙ্কৰে নকৰে জানা বুলি, মাধৱেও লেখি গৈলা ভুলি,

ঘোষা পুথি খনে পাবা মোক কলে এই ॥২৮৫॥

“গুৰু ভৈলা আত কৰ্ণ ধাৰ, কৃষ্ণ ভৈলা অনুকুল বায়ু,

তথাপি সংসাৰ নতৰয় আত্মঘাটি” ।

দুটাতে নতবে পুথি চাই,   তৰিছে তৰিব শুনা নাই,

ইবোধে সুবোধ মাত্ৰ অজলাৰ প্ৰতি ॥২৮৬॥

প্ৰলয় জলৰ হস্তে হৰি,   কুৎচিত বৰাহৰূপ ধৰি,

পৃথিবী উদ্ধাৰি স্তুতিৰ ঘৰত আছে ।

শিৱৰ ঘৰুণী সত্ৰী হই,   পতীৰ হৃদয়ে পদ থই,

নাছে ; জানি শুনি ইতালৈ পূজা কৰিছে ॥২৮৭॥

ঐশিক শক্তিৰ কাৰ্য্য যত,   দেখা শুনে যুক্তি অসঙ্গত,

তঙ্কক নাপালে গৰিহিত বুলি জানি ।

মনুষ্যে তাহাতে দোষাৰোপ,   কৰি ভোগে মাত্ৰ অনুতাপ,

সমস্ত সমাজে চোৱা মনে অনুমানি ॥২৮৮॥

শ্ৰীকৃষ্ণকে আদি ভাল পায়,   তথাপি শঙ্কৰ মহাশয়,

চৈতন্যক ভাল কিছূতেই নপাইল ।

ইভাব প্ৰকাশে শঙ্কৰৰ,   দেষ হইলনে ঈশ্বৰৰ,

শ্ৰুতি স্মৃতি আত লঙ্ঘন কি নহইল ॥২৮৯॥

শঙ্কৰৰ আগুৱাল কৃষ্ণ অনুকূল বায়ু তাৰ সহায়ত যি পাল তুলি
দিছে, সেই পালে আকৌ সেই বায়ুৰ উল্টাগল্টা গতিত নৌক
ডুবাও পাৰে ; জৰি কাটি পাল পেলাই দিওটা গুৰিয়াল কৰ্ণধাৰ
শুক নাই । এই ভাবি গহীন, গস্তীৰ, ধীৰ স্থিৰ হই থাকে । আৰু
চৈতন্য যি চেঙেলীয়া, চঞ্চল, অদূৰদৰ্শী ইবিলাকো সঁচা । তেওঁৰ
গুৰিয়াল কেশব ভাৰতি পালে নৌকা ডুবাৰ খুজিলে, জৰি কাটি
পাল পেলাই দিব কোন চিন্তা নাই বুলিয়ে নাচি বাগি ফুৰে ।
শঙ্কৰ দেবৰ ২৫৫ পৃষ্ঠা ।

হাজাৰি ঘোষাৰ বহু পদ,   বিচাৰত ঘাটি মাত্ৰ বাদ,
সৰ্ববাদী মত লৈকে দৃষ্টি নকৰিলে ।

মাধৱৰ পদে শঙ্কৰত,   পৰেকি নপৰে লোৱা তত্ত্ব,
ভকতৰ পৰা বৈষ্ণৱ পদ কি ললে ॥২৯০॥

গীতে পদে তন্ত্ৰে অৰ্থে মিল,   যেনে তালে মানে সৈতে খোল,
দাতে ওঠে এৰাএৰি বেচি ভাগে নাই ।

হলে বেতালতে পৰে ; যোনে, জানে বুজিবেক সিটো জনে,
বেবুজৰ আনন্দ খৰাৰ নাহিকে থাই ॥২৯১॥

ভাৰত ভুবনে নৰতনু,   দুৰ্লভ জনমে কৰা কিনু,
ধন্য কলিকালে নকৰা অধন্য কাম ।

সত্য অসত্যক বুজি চোৱা,   যুগধৰ্ম্ম সাৰ মৰ্ম্ম লোৱা,
হেৰা মন তুমি নহোৱা বিধিৰ বাম ॥২৯২॥

যাৰ আঞ্জা ভাৰ শিৰে ধৰি,   বহন কৰিছে জগত ভৰি
তাক দ্বেষ কৰা কি অহৰ তাৰ ।

আচল পথত কাটা দিলা,   বিচলত অভিলাস থৈলা,
ঘূৰন্তে ফুৰন্তে বিলম্ব হব তোমাৰ ॥২৯৩॥

কলিয়ুগে চৈতন্যক থই,   বাম, কৃষ্ণ, নাৰায়ণে গই,
আগে ঘৰ ললে জানিবা নিশ্চয় কৰি ।

এহি তত্ত্ব সাৰ জানি মনে,   সুবোধ আখ্যানে কাশী ভনে,
ইকালত ডাকি সবে বলা গোৰ হৰি ॥২৯৪॥*

দশম অধ্যায় ।

(ছবি)

“শঙ্কৰে সে শুদ্ধ মত, ঈশ্বৰ ভক্তিৰ তত্ত্ব,
প্ৰচাৰিলা শাস্ত্ৰ সাৰ জানি ।”

তাহাক নাজানি নৰে, জীৱিকাৰ অৰ্থে ফুৰে,
আপোনাৰ মহত্ব বখানি ॥২৯৫॥

শঙ্কৰে সংশয় ছেদি, শাস্ত্ৰৰ তত্ত্বক ভেদি,
প্ৰচাৰিলা কৃষ্ণৰ ভকতি ।

তাক এৰি কি কাৰণে, আনক বোলয় গুৰু,
কিনু লোক মহামুঢ়মতি” ॥২৯৬॥

সংসয় ছেদনকাৰী, শুদ্ধ মতক বিচাৰি,
† গলোঁ নববিধৰ গুৰিক ।

পালোঁ যি সি ভক্তি নোহে, ভক্তৰ লক্ষণ কহে,
তথাপি ৰাখিলোঁ তাকে ঠিক ॥২৯৭॥

শুনাতে শ্ৰৱণ হল, পঢ়াতে কীৰ্ত্তন গল,
নাম ললে হইল স্মৰণ ।

অৰ্চন, পদসেৱন, দাস্ত্ৰ, সখিত্ব, বন্দন,
দেহাৰ্পণ প্ৰভৃতিৰ স্থান ॥২৯৮॥

---

† শঙ্কৰেও নববিধ ভক্তি প্ৰবৰ্ত্তাইছে বুলি কইছে ।

হাজাৰি ঘোষাৰ বহু পদ,   বিচাৰত ঘাটি মাত্ৰ বাদ,
সৰ্ববাদী মত লৈকে দৃষ্টি নকৰিলে ।

মাধৱৰ পদে শঙ্কৰত,   পৰেকি নপৰে লোৱা তত্ত্ব,
ভকতৰ পৰা বৈষ্ণৱ পদ কি ললে ॥২৯০॥

গীতে পদে তন্ত্ৰে অৰ্থে মিল,   যেনে তালে মানে সৈতে খোল,
দাতে ওঠে এৰাএৰি বেচি ভাগে নাই ।

হলে বেতালতে পৰে ; যেনে, জানে বুজিবেক সিটো জনে,
বেবুজৰ আনন্দ থবাৰ নাহিকে থাই ॥২৯১॥

ভাৰত ভুবনে নবতনু,   দুহুৰ্ত্ত জনমে কৰা কিনু,
ধন্য কলিকালে নকৰা অধন্য কাম ।

সত্য অসত্যক বুজি চোৱা,   যুগধৰ্ম্ম সাৰ মৰ্ম্ম লোৱা,
হেৰা মন তুমি নহোৱা বিধিৰ বাম ॥২৯২॥

যাৰ আত্মা ভাৰ শিৰে ধৰি,   বহন কৰিছে জগত ভৰি
তাক দেখ কৰা কি অসম্ভৱ হব তাৰ ।

আচল পথত কাটা দিলা,   বিচলত অভিলাস থৈলা,
ঘূৰন্ত্ৰে ফুৰন্ত্ৰে বিলম্ব হব তোমাৰ ॥২৯৩॥

কলিয়ুগে চৈতন্যক থই,   বাম, কৃষ্ণ, নাৰায়ণে গই,
আগে ঘৰ ললে জানিবা নিশ্চয় কৰি ।

এই তত্ত্ব সাৰ জানি মনে,   স্তবোধ আখ্যানে কাশী ভনে,
ইকালত ডাকি সবে বলা গোৰ হৰি ॥২৯৪॥*

দশম অধ্যায় ।

(ছবি)

“শঙ্কৰে সে শুদ্ধ মত, ঈশ্বৰ ভক্তিব তত্ত্ব,
প্রচাৰিলা শাস্ত্র সাৰ জানি ।

তাহাক নাজানি নৰে, জীৱিকাৰ অৰ্থে ফুৰে,
আপোনাৰ মহত্ব বখানি ॥২৯৫॥

শঙ্কৰে সংশয় ছেদি, শাস্ত্রৰ তত্ত্বক ভেদি,
প্রচাৰিলা কৃষ্ণৰ ভকতি ।

তাক এৰি কি কাৰণে, আনক বোলয় গুৰু,
কিনু লোক মহামূঢ়মতি” ॥২৯৬॥

সংসয় ছেদনকাৰী, শুদ্ধ মতক বিচাৰি,
† গলৌ নববিধৰ গুৰিক ।

পালৌ যি সি ভক্তি নোহে, ভক্তৰ লক্ষণ কহে,
তথাপি ৰাখিলেঁ তাকে ঠিক ॥২৯৭॥

শুনাতে শ্রবণ হল, পঢ়াতে কীৰ্ত্তন গল,
নাম ললে হইল স্মৰণ ।

অৰ্চন, পদসেবন, দাস্ত্র, সখিত্ব, বন্দন,
দেহাৰ্পণ প্রভৃতিৰ স্থান ॥২৯৮॥

† শঙ্কৰেও নববিধ ভক্তি প্ৰবৰ্ত্তাইছে বুলি কইছে ।

নকলেই ভাজি ফুটি, কোন স্থানে কাৰ স্থিতি,
অনুমাণে জানোঁ যি কেবল ।

(২০) সাক্ষাতে সাধন হয়, অসাক্ষাতে কোনে পায়,
নাই এনে দৃষ্টান্তৰ স্থল ॥২৯৯॥

গুৰুতে বৰ্ত্তালোঁ হই, শঙ্কৰেতো কৰা নাই,
মাধৱেও কতো নাথাপিলে ।

শাস্ত্ৰৰো নাই চৰণ, বাকী ছয়বিধ স্থান,
নাপালোঁ ; কিমতে প্ৰবৰ্ত্তালে ॥৩০০॥

(২১) মানস কল্পিতং মূৰ্ত্তি, ধ্যানৰ নজন্মে স্ফূৰ্ত্তি,
স্বপ্নলব্ধ বাজ্যৰ নিচিনা ।

বজা নোবলয় আনে, নিজেহে হইছে জানে,
কোন পদে পূজাৰ ঠিকানা ॥৩০১॥

কাৰ বাক্যে মন্ত্ৰ মূল, কোনে মোক্ষে অনুকুল,
কৰে তাৰ নিশ্চয় নাজানি ।

আছেঁ এনে সময়ত, পৰিল আৰ্ত্তি মনত,
চোৱা হেৰা কিমত কাহিনি ॥৩০২॥

মনত কুমাৰ তন্ত্ৰে ।

(২০) দৃষ্টব্যে সাধনং দেবী অদৃশ্ণে নচসাধনম্ ।
অবৰ্ণমীশ্বৰং ব্ৰহ্ম কথং ধ্যায়ন্তি যোগিনাং ॥

তথাহি ।

(২১) মানস কল্পিতং মূৰ্ত্তি নৃনাং চেৎ মোক্ষ সাধিনী ।

স্বপ্ন লব্ধেন বাজ্যেন বাজান মানবস্তথা ॥

তীৰ্থজ্ঞানে জলে শুদ্ধি,   প্ৰতিমা দেবতা বুদ্ধি,
কৰিবলৈ শ্ৰীকৃষ্ণৰ মানা ।

বুলি পাষণ্ড মৰ্দনে,   শঙ্কৰ দেৱে কীৰ্তনে,
বৰ্ণাইছে ই এক ঘটনা ॥৩০৩॥

গলৌণ্ডবেষা বৰ্ণনে,   স্বপ্নাদেশে ইন্দ্ৰদ্যুমে,
কলে পুনঃ মূৰ্ত্তি থাপিবাক ।

একে শঙ্কৰ কলম,   ছুঠাইত দুৰকম,
এৰা ধৰা বলা কোনে কাক ॥৩০৪॥

কীৰ্ত্তনৰ আন্তো হলে,   ব্ৰহ্মেপৰি প্ৰণমিলে,
পিছে আৰু কাতি কই থলে ।

শঙ্কৰ ধৰ্ম্মত এই,   দুৰকলমে কথা কই,
আছে বহু ধৰিব পাৰিলে ॥৩০৫॥

আগে উদ্ধবক কলে,   পিছত জনকো বলে,
দুবিধৰ আৰ্হি এই দুই ।

এটায় মূৰ্ত্তিক পালে,   ইটোৰ চৰণ হলে,
তেল দিয়া স্তনেদি টিপই ॥৩০৬॥

কিবা শুদ্ধ মত কলে,   কি তত্ত্বক প্ৰচাৰিলে,
কি সংশয় ছেদন কৰিলে ।

গুণি ভাবি পোৱা নাই,   প্ৰাণীমাত্ৰে সকলেই,
ইহেতু তেওঁকে না জানিলে ॥৩০৭॥

শঙ্কৰৰ ষিটো মত,   হয় যুক্তি অসঙ্গত,
শব্দভেদী শৰে সিন্ধু মুনি ।

মাৰে ; ব্ৰহ্মহত্যা পাপ, তাতে অন্ধকৰ শাপ,
 ভূপতিৰ অনেক বিঘিনি ॥৩০৮॥
 দিনে বাতি আঠ পৰ, পৰ সঙ্কে তিনি পৰ,
 পাচ পৰ নিজৰ সঙ্গোতে ।
 থাকে ; ই আৰ্হি নোকাৰ, কৰা নাই পৰচাৰ,
 অসঙ্গত পালোঁ প্ৰসঙ্গোতে ॥৩০৯॥
 মুকুতিত বাঞ্জাহীন, নিজ ভকতৰ চিন,
 ব্ৰজাঙ্গনা বিনে আন নাই ।
 ভাবিছিলোঁ উদ্ধবকে, বন্দী গোপীৰ ধূলিকে,
 পৰ হ'ল ই প্ৰমাণ লই ॥৩১০॥
 ঐহিকতে যত্নপতি, পুত্ৰ পৌত্ৰে আসকতি,
 মুক্তি পথ তাতে দেখুৱালে ।
 পত্নী কৰ্ম্মিণীৰ প্ৰতি, এঠাইত কৰি স্থিতি,
 তীলাৰ্দ্ধ হে বৰাই ৰাখিলে ॥৩১১॥
 পাৰত্ৰিকে নন্দ সূত, স্বপ্ৰেম ভকত যুত,
 তাৰ কৰ্ম্ম মাধুৰ্য্যৰ স্থান ।
 গোপ কন্যা সঙ্কে মিলে, গায়ে গায়ে ভগাইলে,
 কাৰো সঙ্কে এটিও সন্তান ॥৩১২॥
 নোপজিল তথাপিতো, গীতাত কহিছে ইটো,
 গোপী ভাবে যোনে মোক ভজে ।
 নিগূঢ় প্ৰেমভাজন, সি সকল বিনে আন,
 নাই ; সেই ভক্তি পথ বাজে ॥৩১৩॥

(২২) গোপী প্রেমামৃতে কয়, যি গতি গোপীকা পায়,
চৰাচৰ জগতৰ লোকে ।

এজনে না পায় তাক, ধাৰ্ম্মিকাদি পদ ঝাক,
নামনিৰ বুলি কহে শ্লোকে ॥৩১৪॥

শিৱে উমাৰ আগত, এদিন কৰে বেকত,
বাধা নাম বিনে কৃষ্ণ নাম ।

জপ কিম্বা ধ্যান কৰে, সি পাপে নৰকে পৰে,
ইত্যাদি অনেক আছে ক্ৰম ॥৩১৫॥

কৃষ্ণ উদ্দেশিয় কাম, স্বকামে হয় নিষ্কাম,
না জানে প্ৰেমৰ পৰিচয় ।

ভাবৰ না পায় সন্ধি, কামাতুৰা বুলি নিন্দি,
ভক্তিতে কৰিছে বিপৰ্য্যয় ॥৩১৬॥

চৈতন্য নামৰ ফলে, সমস্ত পালে সকলে,
দিলে ভব বোগ নিবাৰণ ।

মালা আলনীয়া কৰি, নাম মন্ত্ৰ বীজ বৰি,
উৰ্দ্ধপুণ্ড্ৰ ঘঁহাৰ কাৰণ ॥৩১৭॥

আবাহন বিসৰ্জন, প্ৰভৃতি শিক্ষা বন্ধন,
ধ্যান ভূত শুদ্ধি অনুপান ।

তথাহি ।

(২২) যদ্গতি গোপীকাযান্তি ন তত্রচ চৰাচৰ ।

নযান্তি ধাৰ্ম্মিকাঃ সৰ্ব্বে দ্বায়ৈব সাধ্বিকাজনাঃ ॥

মাৰে ; ব্ৰহ্মহত্যা পাপ, তাতে অন্ধকৰ শাপ,
ভূপতিৰ অনেক বিঘিনি ॥৩০৮॥

দিনে ৰাতি আঠ পৰ, পৰ সঙ্কে তিনি পৰ,
পাচ পৰ নিজৰ সঙ্গোতে ।

থাকে ; ই আৰ্হি নোকাৰ, কৰা নাই পৰচাৰ,
অসঙ্গত পালোঁ প্ৰসঙ্গোতে ॥৩০৯॥

মুকুতিত বাঞ্ছাহীন, নিজ ভকতৰ চিন,
ব্ৰজাঙ্গনা বিনে আন নাই ।

ভাবিছিলোঁ উদ্ধৰকে, বন্দী গোপীৰ ধূলিকে,
পৰ হ'ল ই প্ৰমাণ লই ॥৩১০॥

ঐহিকতে ষড়ুপতি, পুত্ৰ পৌত্ৰে আসকতি,
মুক্তি পথ তাতে দেখুৱালে ।

পত্নী কৰ্ম্মিণীৰ প্ৰতি, এঠাইত কৰি স্থিতি,
তীলাৰ্দ্ধি হে বৰাই ৰাখিলে ॥৩১১॥

পাৰত্ৰিকে নন্দ সূত, স্বপ্ৰেম ভকত যুত,
তাৰ কৰ্ম্ম মাধুৰ্য্যৰ স্থান ।

গোপ কন্যা সঙ্কে মিলে, গায়ে গায়ে ভগাইলে,
কাৰো সঙ্কে এটিও সন্তান ॥৩১২॥

নোপজিল তথাপিতো, গীতাত কহিছে ইটো,
গোপী ভাবে যোনে মোক ভজে ।

নিগূঢ় প্ৰেমভাজন, সি সকল বিনে আন,
নাই ; সেই ভক্তি পথ বাজে ॥৩১৩॥

(২২) গোপী প্ৰেমামৃতে কয়,   যি গতি গোপীকা পায়,
চৰাচৰ জগতৰ লোকে ।

এজনে না পায় তাক,   ধাৰ্ম্মিকাদি পদ বাক,
নামনিৰ বুলি কহে শ্লোকে ॥৩১৪॥

শিৱে উমাৰ আগত,   এদিন কৰে বেকত,
বাধা নাম বিনে কৃষ্ণ নাম ।

জপ কিম্বা ধ্যান কৰে,   সি পাপে নৰকে পৰে,
ইত্যাদি অনেক আছে ক্ৰম ॥৩১৫॥

কৃষ্ণ উদ্দেশিয় কাম,   স্বকামে হয় নিষ্কাম,
না জানে প্ৰেমৰ পৰিচয় ।

ভাবৰ না পায় সন্ধি,   কামাতুৰা বুলি নিন্দি,
ভক্তিতে কৰিছে বিপৰ্যয় ॥৩১৬॥

চৈতন্য নামৰ ফলে,   সমস্ত পালে সকলে,
দিলে ভব ৰোগ নিবাৰণ ।

মালা আলনীয়া কৰি,   নাম মন্ত্ৰ বীজ বৰি,
উৰ্দ্ধপুণ্ড্ৰ ঘঁহাৰ কাৰণ ॥৩১৭॥

আবাহন বিসৰ্জন,   প্ৰভৃতি শিক্ষা বন্ধন,
ধ্যান ভুত শুদ্ধি অনুপান ।

তথাহি ।

(২২) যদগতি গোপীকায়ান্তি ন তত্রচ চৰাচৰ ।

নযান্তি ধাৰ্ম্মিকাঃ সৰ্ব্বে ছান্বেৰ সাধ্বিকাজনাঃ ॥

যন্ত্র জোলঙ্গাৰ এই, দৰব বিলাক লই,

কৰ্ম বন্ধে পায় পবিত্ৰাণ ॥৩১৮॥

নহবালে নপৰিলে, সদায় গায়ে থাকিলে,

মাৰি মৰজেও নাই ভয় ।

বিনামূল্যে পাই কহে, বেজৰ বাপৰ নোহে,

সাধাৰণি বস্তু সমস্তয় ॥৩১৯॥

ই বস্তুৰ মূল্য নাই, আনৰ অনেক পাই,

গৃহী ব্যবসায়ী আৰু এক ।

মন্ত বিক্ৰেতা সহিতে, ই তিনি গুৰুৰ মতে,

ঘুৰি ঘুৰি আহে সংসাৰক ॥৩২০॥

এহি তৰু সাৰ মানি, সদগুৰু মুখৰ বাণী,

গোৰ হৰি বলা সৰ্ব্বজনে ।

কালদূতে পৰিহৰা, জনম সাফল কৰা,

কহে কাশী সুবোধ আগমন ॥৩২১॥

একাদশ আখ্যা ।

সৌৰপুৰাণে ।

গঙ্গা যমুনামোৰ্গ্ৰন্থে মধ্য দেশ প্রকীৰ্ত্তিতা ।

তত্রোৎপন্নাদ্বিজাগ্ৰাৰ্বে সাধবস্তে প্রকীৰ্ত্তিতা ॥

পদ ।

শুনা সভাসদ সূৰ্য্য পুৰাণৰ পদ ।

আপদ পলায় দূৰে বাঢ়য় সম্পদ ॥৩২২॥

এবিধ নহলে যেনেচলে গৃহস্থি ।

ধৰ্ম্ম ভাণ্ডাৰৰ সদাচাৰেই সম্পত্তি ॥৩২৩॥

মূলত আছিল ইটো গোপনীয় ভাবে ।

ধৰ্ম্ম বেত্তা ধাৰ্ম্মিকৰ বস্তু বুলি এবে ॥৩২৪॥

পদ বন্ধে বিৰচি কৰিলেঁ পৰচাৰ ।

জানো জ্ঞানীগণে নকৰিব পৰিহাৰ ॥৩২৫॥

ইতিপূৰ্বেৰ আসামৰ যত কবিগণ ।

মূলভাঙ্গি গীতে পদে কটালে জীৱন ॥৩২৬॥

সদাচাৰ প্রতি চক্ষু কৰ্ণ দিয়া নাই ।

কেবল লোকক এই কহিছে বুজাই ॥৩২৭॥

কোনে কয় সংসাৰৰ এৰি জান কাম ।

নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা বাম বাম ॥৩২৮॥

ভবিবা ভব সাগৰ নাই একো ভয় ।
 লোকানুগ্রহতে নিজে কল্যাণ সাধয় ॥৩২৯॥
 মীমাংসাত হাত নেদি সন্দেহ বাধিলে ।
 শ্ৰোতা বক্তা পক্ষে তাতো সন্দেহ থাকিলে ॥৩৩০॥
 কেওবা অব্যক্ত ঈশ্বৰক কিয়ো পূজা ।
 ব্যাপকতা গুণে আছে বিসৰ্জন ত্যজা ॥৩৩১॥
 মূৰ্ত্তি শূন্যে চিন্তিব উপায় নেদেখিলে ।
 বাম বুলি মন শুদ্ধ কৰিবাক দিলে ॥ ৩৩২ ॥
 স্বাভাৱিক গুণে এক পক্ষী অযোধ্যাত ।
 আছে ; বাম কহ সদা মুখে এই মাত ॥ ৩৩৩ ॥
 বৃন্দাবনে বাধাকৃষ্ণ বলে শুক-সাৰি ।
 কলিতে বৈষ্ণৱ নামে সবে বলে হৰি ॥ ৩৩৪ ॥
 ই তিনি জনৰ মন শুদ্ধ আছে নাই ।
 বিবেচনা কৰি দেখা সদাচাৰ লই ॥ ৩৩৫ ॥
 গঙ্গা-যমুনাৰ মাঝে মধ্যদেশ কহে :
 পৃথিবীৰে আন কোন বৰ্ষ ঠিক নহে ॥ ৩৩৬ ॥
 তাহাতে উৎপত্তি যিবা সাধুৰ আচাৰ ।
 শ্ৰুতি স্মৃতি সাৰ ক্ৰমে যেই ব্যৱহাৰ ॥ ৩৩৭ ॥
 সেয়ে সদাচাৰ তেওঁলোকে সদাচাৰী ।
 তাহাৰ বাহিৰে যত হয় কদাচাৰী ॥ ৩৩৮ ॥
 তাৰ পৰা ন আনিলে শুদ্ধাচাৰ নহে ।
 স্বয়ং পাতিলেই তাক কদাচাৰ কহে ॥৩৩৯॥

গঙ্গাৰ তীৰত হৈল নবদ্বীপ ধাম ।

যমুনাৰ তীৰে থকা বৃন্দাবন নাম ॥ ৩৪০ ॥

দুধামৰ বাহিৰে যিসব লোক আছে ।

তাৰো শুদ্ধ মন যোনে দেখিছে ধৰিছে ॥ ৩৪১ ॥

নধৰে ন আনে যদি নহে সদাচাৰী ।

সূৰ্য্য পুৰানত আক লৈবাহা বিচাৰি ॥ ২৪২ ॥

দামোদৰ হৰিদেৱে চৈতন্যক জানে ।

মানে ; সদাচাৰী বলে। এহি সে কাৰণে ॥ ৩৪৩ ॥

কৰ্ণমূলে তিনি পশ্ছে কৰে মন্ত্ৰদান ।

বিশেষে শাস্ত্ৰত পাই তাহাৰ প্ৰমাণ ॥ ৩৪৪ ॥

স্ত্ৰী-পুৰুষ সম্বোগে সন্তান উপজয় ।

পুৰুষ বিহনে মাত্ৰ ভগীৰথ হয় ॥ ৩৪৫ ॥

শিষ্য কৰ্ণভাঙ্গা, লিঙ্গ গুৰুৰ জিহ্বায় ।

দুইৰো সংগমে জ্ঞান সন্তান জন্ময় ॥ ৩৪৬ ॥

মূৰ্ত্তি আছে স্বয়ং ৰূপ উপাসনা যাৰ ।

আবাহন বিসৰ্জ্জন লগতে তাহাৰ ॥ ৩৪৭ ॥

তিনি পশ্ছে টীকা দিয়ে নকৰয় মানা ।

(২৩) সিদ্ধি বস স্পৰ্শে যেনে তাম্ৰে হয় সোণা ॥ ৩৪৮ ॥

সিদ্ধান্তচক্ৰে ।

(২৩) যথাসিদ্ধি বসস্পৰ্শ তাম্ৰ ভবতি সূবৰ্ণ ।

তথা দীক্ষা প্ৰদানেন দ্বিজন্ম যায়তে নূনাং ॥

পিতৃ-গৃহে জাত কন্যা গোত্র ছেদ কৰি ।
 স্বামী গোত্রে প্রবর্তকে মন্ত্ৰ অনুসৰি ॥ ৩৪৯ ॥
 ইত্যাদি কাৰণে টীকা নিষেধ নকৰে ।
 ব্যৱস্থা বাহিৰে কোন আচাৰনধৰে ॥ ৩৫০ ॥
 শৰণে নতুন জন্ম মন্ত্ৰৰ প্ৰমাণে ।
 যবনেই হিন্দু হয় হিন্দুৰ জীৱনে ॥ ৩৫১ ॥
 অপবিত্ৰ থাকে এনে ব্যৱস্থাৰ ভুল ।
 যদি কোনে দিছে তেওঁ নজানয় মূল ॥ ৩৫২ ॥
 কত যে অখাণ্ড বস্তু খায় শিশুকালে ।
 আৰু কোনে কোনে খায় বোগাক্ৰান্ত হলে ॥ ৩৫৩ ॥
 ঔষধার্থে পিবেৎ স্ত্ৰী ই প্ৰমান লই ।
 নিয়ম সংঘমে শুচি হইছে সনাই ॥ ৩৫৪ ॥
 বোগ শাস্ত্ৰে শৰণান্তে যদি কোনে খাব ।
 তেতিয়াহে পুনঃ তাৰ দোষক ধৰিব ॥ ৩৫৫ ॥
 চৈতন্য অপেক্ষা শঙ্কৰৰ সদাচাৰ ।
 ওখ কথা কয় তাৰো এই হে বিচাৰ ॥ ৩৫৬ ॥
 বাহিৰা আসাম দেশ হয় জন্মভূমি ।
 সদাচাৰ পতা সদাচাৰী তুমি আমি ॥ ৩৫৭ ॥
 আনে নোবলয় কোনো শাস্ত্ৰে নেলখয় ।
 নিজে নাৰাখিলে মান আনেকি ৰাখয় ॥ ৩৫৮ ॥
 যোগীৰ স্বাকাৰ শূন্য ব্যপকতা গুণে ।
 আছে ; আবাহন বিসৰ্জন নাই জানে ॥ ৩৫৯ ॥

যোগী বৈষ্ণৱৰ কথা মিহলে কহিছে ।
 শুনি সেই কথা কাৰো বিবাদ লাগিছে ॥৩৬০॥
 এনেহে উচ্ছাহ ভঙ্গ উপমাতে নাই ।
 ভক্তি ভগৱন্তু প্ৰতি মন কাতি কই ॥৩৬১॥
 থয় ; এই সাৰ কথা কহু স্বৰূপত ।
 গৃহি জ্ঞানী গণৰ স্বাকাৰে আছে মত ॥৩৬২॥
 বৈষ্ণৱ ভকত তাৰা সবো তাকে মানৈ ।
 যোগী ঋষি কত জনে জ্যোতিৰ্ময় জ্ঞানে ॥৩৬৩॥
 সদায় ধ্যানতে যদি ধৰিব নোৱাৰে ।
 তথাপিতো ৰাম বুলি মন শুদ্ধে নেৰে ॥৩৬৪॥
 পুনৰ্বাৰ ধ্যানে বহে শুনিছোঁ ভাৰতি ।
 সাধু শাস্ত্ৰে দেখি শুনি চোৱা এই যুক্তি ॥৩৬৫॥
 সংক্ষেপতে সদাচাৰ একপ প্ৰণালী ।
 বাজি বুজি কলে কথা ৰয় ঠাকুৰালি ॥৩৬৬॥
 কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 সদাচাৰী হই সবে বলা গোৰ হৰি ॥৩৬৭॥*॥

দ্বাদশ অধ্যায় ।

সম্প্রদা ।

গোতমীয় তন্ত্রে ।

কনৌ খলু ভাবশ্রুতি চত্বার সংপ্রদায়িন ।

ত্রী, কদ্‌^{৪৭} সীদ্ধি, সনকাঃ বৈষ্ণব ভূবি পাবুকা ॥

(পদ)

শ্লোক অনুসারে আছে সম্প্রদায় নাম :-

সুধি পুছি লোরা বৈষ্ণবর ঘাই কাম ॥৩৬৮॥

ই চাৰিক বাজে যত সম্প্রদা বিহীন ।

গীতা ভাগরত এৰি হইছে বিভিন্ন ॥৩৬৯॥

যেনে যতি বানপ্রস্থ গৃহি ব্রহ্মচাৰী ।

সেহিমতে সম্প্রদায়ো দিছে ভাগ কৰি ॥৩৭০॥

কোন সম্প্রদায় কোনে হয় মহাজন ।

কাৰ উপাসনা কোনে কৰিছে গ্রহণ ॥৩৭১॥

সত্যযুগে কোনে হৈল ত্রেতাত সি কোন ।

দ্বাপবে কি নাম আহি কৰিছে ধারণ ॥৩৭২॥

এইকপে চাৰি যুগ নুমাইয়া আনি ।

কহিব শিষ্যৰ থাই সম্প্ৰদা কাহিনি ॥৩৭৩॥

শঙ্কৰ চৈতন্য আদি কলে নুশুনিবা ।

আগৰ কালৰ পৰা মূলত বুজিবা ॥৩৭৪॥

শাস্ত্ৰ গুৰু মুখে মিল হোৱাৰ কাৰণ ।

হইছে ; শিষ্যৰ এই ঘাই প্ৰয়োজন ॥৩৭৫॥

প্ৰথম কাৰণ শিষ্য প্ৰাণান্ত হইলে ।

সম্প্ৰদাৰ মহাজনে কাৰণ থাকিলে ॥৩৭৬॥

কালদূতে মানা কৰে সিথাই আপুনি ।

আহি ; নিবাৰণ কৰে সি কাল বিঘিনি ॥৩৭৭॥

অজামিলে কৰে মানা জানে বিষ্ণু দূত ।

সম্প্ৰদাৰ মহাজন নামটো গুপ্ত ॥৩৭৮॥

দ্বিতীয় কাৰণ আৰু মন্ত্ৰ সিদ্ধ হলে ।

থাকিব নোৱাৰে তাৰ দেখা নকৰিলে ॥৩৭৯॥

ইত্যাদি কাৰণে সংপ্ৰদাৰ মহাজনে ।

সম্বন্ধ ৰাখিব বিপদৰ বুদ্ধ জ্ঞানে ॥৩৮০॥

ভাগৱতে ।

সংপ্ৰদায় বিহীন যে মন্ত্ৰেষ্ঠ নিষ্ফলা মত ।

সাধনধ্বংসসিদ্ধস্তি কোটি কল্প সতৈৰপি ॥

(পদ)

সংপ্ৰদা বিহীন গুৰু যি কৰে আশ্ৰয় ।

তাৰপৰা ভকতিৰ উদয় নহয় ॥৩৮১॥

দ্বাদশ অধ্যায় ।

সম্প্রদা !

গৌতমীয় তন্ত্রে ।

কলৌ খলু ভাবশ্রুতি চত্বার সংপ্রদায়িন ।

শ্রী, কদ্র. ^{৪৭}সাদি, সনকাঃ বৈষ্ণব ভূবি পারুকা ॥

(পদ)

শ্লোক অনুসারে আছে সম্প্রদায় নামঃ

সুধি পুছি লোরা বৈষ্ণবর ঘাই কাম ॥৩৬৮॥

ই চাৰিক বাজে যত সম্প্রদা বিহীন ।

গীতা ভাগবত এৰি হইছে বিভিন্ন ॥৩৬৯॥

যেনে যতি বানপ্রস্থ গৃহি ব্রহ্মচাৰী ।

সেহিমতে সম্প্রদায়ো দিছে ভাগ কৰি ॥৩৭০॥

কোন সম্প্রদায় কোনে হয় মহাজন ।

কাৰ উপাসনা কোনে কৰিছে গ্রহণ ॥৩৭১॥

সত্যযুগে কোনে হৈল ত্রেতাত সি কোন ।

দ্বাপবে কি নাম আহি কৰিছে ধারণ ॥৩৭২॥

এইকপে চাৰি যুগ নুমাইয়া আনি ।
 কহিব শিষ্যৰ থাই সম্প্ৰদা কাহিনি ॥৩৭৩॥
 শঙ্কৰ চৈতন্য আদি কলে নুশুনিবা ।
 আগৰ কালৰ পৰা মূলত বুজিবা ॥৩৭৪॥
 শাস্ত্ৰ গুৰু মুখে মিল হোৱাৰ কাৰণ ।
 হইছে ; শিষ্যৰ এই ঘাই প্ৰয়োজন ॥৩৭৫॥
 প্ৰথম কাৰণ শিষ্য প্ৰাণান্ত হইলে ।
 সম্প্ৰদাৰ মহাজনে কাৰণ থাকিলে ॥৩৭৬॥
 কালদূতে মানা কৰে সিথাই আপুনি ।
 আহি ; নিবাৰণ কৰে সি কাল বিঘিনি ॥৩৭৭॥
 অজামিলে কৰে মানা জানে বিষ্ণু দূত ।
 সম্প্ৰদাৰ মহাজন নামটো গুপ্ত ॥৩৭৮॥
 দ্বিতীয় কাৰণ আৰু মন্ত্ৰ সিদ্ধ হলে ।
 থাকিব নোৱাৰে তাৰ দেখা নকৰিলে ॥৩৭৯॥
 ইত্যাদি কাৰণে সংপ্ৰদাৰ মহাজনে ।
 সম্বন্ধ ৰাখিব বিপদৰ বুদ্ধ জ্ঞানে ॥৩৮০॥

ভাগৱতে ।

সংপ্ৰদায় বিহীন যে মন্ত্ৰেষ্ঠ নিষ্ফলা মত ।
 সাধনধনসিদ্ধান্তি কোটি কল্প সতৈৰপি ॥

(পদ)

সংপ্ৰদা বিহীন গুৰু যি কৰে আশ্ৰয় ।
 তাৰপৰা ভকতিৰ উদয় নহয় ॥৩৮১॥

ফলে। নাপারয় কোটি কল্প শত যুগে ।
 উপদেশো সাধন সিদ্ধতোসি নালাগে ॥৩৮২॥
 দেবর্ষি নাৰদে আক কহে গেৰিপাৰি ।
 যদি মিচা পোৱা তেবে লৈবাহা বিচাৰি ॥৩৮৩॥
 ভাগৱতে প্ৰাচীন বৰ্হি বজা উপাখ্যান ।
 পড়ি চাই সমস্তে হইবা সাবধান ॥৩৮৪॥
 যজ্ঞ কৰি সাগৰৰ পূৰ্বৰ পাৰ পুৰি ।
 অপুৰা নেদেখি মাটি সি পাৰক এৰি ॥৩৮৫॥
 দক্ষিণ পাৰক সেই উপাসনা লই ।
 আহি যজ্ঞ কৰে ইফট দৰ্শন নেদই ॥৩৮৬॥
 তাৰোপৰা যাই পশ্চিমৰ পাৰ পালে ।
 এনেতে নাৰদ মুনি উপস্থিত হলে ॥৩৮৭॥
 স্মৃধিলে বজাত তেওঁ কৰিলে উত্তৰ ।
 কি কাৰণে মন্ত্ৰ সিদ্ধ নহইল মোৰ ॥৩৮৮॥
 কহিলে সংপ্ৰদা শূন্য গুৰুৰ খাতিৰে ।
 ঘূৰিছা ইমান দিন সাগৰৰ পাৰে ॥৩৮৯॥
 সদগুৰু আশ্ৰয় লোৱা মন্ত্ৰ সিদ্ধ হব ।
 সংপ্ৰদা বিহীন দোষ আৰু নাথাকিব ॥৩৯০॥
 এই কথা শুনি ৰাজা বিনয় ৰচনে ।
 যোড় হস্তে গলবস্ত্ৰে মুনিৰ চৰণে ॥৩৯১॥
 পৰি কহে আৰু কৈক যাওঁ কৈত পাওঁ ।
 সম্প্ৰদাৰ গুৰু কিবা চিনিয়ে নাপাওঁ ॥৩৯২॥

আকে জানি মোক নাথ কৃপা বিতৰণ ।
 কৰি ; উপদেশ দিয়া পশিলোঁ শৰণ ॥৩৯৩॥
 এৰাব নোৱাৰি মুনি বাঞ্ছা কল্পতৰু ।
 দিলন্তু কৰ্ণত মন্ত্ৰ হইলন্তু গুৰু ॥৩৯৪॥
 যি গোবিন্দ মিশ্ৰে মূল ভাজিয়া গীতাৰ ।
 পদ বন্ধে আসামত কৰিলে প্ৰচাৰ ॥৩৯৫॥
 তাতো কৰ্ণমূলে গুৰু মন্ত্ৰৰ প্ৰমাণে ।
 মূলত নোহলে কৰ্ণ ধৰিব যিতানে ॥৩৯৬॥
 এতেকে যি কৰ্ণমূলে কৰে মন্ত্ৰ দান ।
 সম্প্ৰদাৰ গুৰু আন সম্প্ৰদা বিহীন ॥৩৯৭॥
 ভাল বেয়া দুবিধেই পুৰুষানুক্ৰমে ।
 ই পৰ্য্যন্ত চলি আছে নাজানয় ভ্ৰমে ॥৩৯৮॥
 সেই ভ্ৰম দূৰ হব মনে আশা কৰি ।
 তলত লেখিলোঁ তাৰ পদ কেই সাৰি ॥৩৯৯॥
 পূৰ্বৰ দিশে শঙ্কৰ, শ্ৰীচৈতন্য পশ্চিমে ।
 উত্তৰত বামানন্দ শূন্যপথে ভ্ৰমে ॥৪০০॥
 হৰিদেবে হৰিব্যাস দক্ষিণ দিশত ।
 দিশনাপে দামোদৰ থাকিল মধ্যত ॥৪০১॥
 প্ৰমাণ বহিত ইটো সম্প্ৰদা প্ৰণালী ।
 উত্তৰে বামানন্দৰ শিষ্যে কৰে আলি ॥৪০২॥
 কথাৰ উত্তৰ কিম্বা দিকৰ উত্তৰ ।
 কিসৰ উত্তৰ সুবোধৰ লাগে ডৰ ॥৪০৩॥

দিক হলে গাৰো ভোটে বামানন্দী হয় ।
 মধ্যবর্তী স্থানে যাই কন্দল বাজয় ॥৪০৪॥
 ল'বাকালে ভাই ভনি আদি সব লোকে ।
 ডুকায় ; বুঢ়াকালে কথা ইবিলাকে ॥৪০৫॥
 ই সম্প্রদা বাজে আৰু আকাশি পাতালি ।
 দুই তেলিগ্রাফে কহে সংপ্রদা প্রণালী ॥৪০৬॥
 বাহুজ্ঞানী এমে বিএ বহুত হইল ।
 তৰুজ্ঞান পক্ষে কিছু বিলম্ব থাকিল ॥৪০৭॥
 কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 এহি তৰু সাৰ লই বলা গোবহৰি ॥৪০৮॥#॥

ত্রয়োদশ আধ্যা ।

কাশীখণ্ডে ।

সেবনং ক্ষুদ্র দেবানাং ত্রিংশজন্মযুভাবে ।
সূর্য্যমন্ত্র সমাবাধ্য কৃত্বং সপ্তযুজ্জন্মযু ॥
প্রাপ্নোতি শৈবমন্ত্রঞ্চ সৰ্ব্বদা মানবং মুদা ।
সংসেব্য পবনাত্ত্যক্ত্যা তামৈব সপ্তজন্মযু ॥
প্রাপ্নোতি মায়্যা মন্ত্রঞ্চ তৎপাদাঙ্ক প্রসাদতঃ ।
শতংজন্ম সমাবাধ্য মায়ানাবায়নীপবা ॥
নাবায়ণ কলাং সেবাশ্রয় বাপ্নোতি মানবং ।
কৃষ্ণমন্ত্র স্ববাপ্নোতি নিকীগং ফলদং পব ॥

(দুলোড়ী)

ক্ষুদ্র দেবতাক, সেবি ত্রিংশ জন্মে,

অন্তে ভাবে আহিলে ।

সূর্য্যমন্ত্র জপি, সপ্তজন্ম অন্তে,

শিবভক্ত হইছিলে ॥৪০৯॥

শিবর প্রসাদে, সপ্তজন্ম কাটে,

শক্তিমন্ত্র অনুসরি ।

শাক্ত হইছিলে, শতজন্ম অন্তে,

গাণপত্য ধর্ম্ম ধরি ॥৪১০॥

দিক হলে গাৰো ভোটে বামানন্দী হয় ।
 মধ্যবর্তী স্থানে যাই কন্দল বাজয় ॥৪০৪॥
 ল'বাকালে ভাই ভনি আদি সব লোকে ।
 ডুকায় ; বুঢ়াকালে কথা ইবিলাকে ॥৪০৫॥
 ই সম্প্রদা বাজে আক আকাশি পাতালি ।
 দুই তেলিগ্রাফে কহে সংপ্রদা প্রণালী ॥৪০৬॥
 বাহুজ্ঞানী এমে বিএ বহুত হইল ।
 তত্ত্বজ্ঞান পক্ষে কিছু বিলম্ব থাকিল ॥৪০৭॥
 কহে কান্দী স্তবোধ আখ্যান অনুসরি ।
 এহি তত্ত্ব সাব লই বলা গোবহরি ॥৪০৮॥#

ত্রয়োদশ অধ্যায় ।

কাশীখণ্ডে ।

সেবনং ক্ষুদ্র দেবানাং ত্রিংশজন্মযুভাবতে ।
সূৰ্য্যমন্ত্র সমাবাধ্য কুব্ধং সপ্তজন্মযু ॥
প্রাপ্নোতি শৈবমন্ত্রঞ্চ সৰ্বদা মানবং মুদা ।
সংসেব্য পবনভক্ত্যা তামৈব সপ্তজন্মযু ॥
প্রাপ্নোতি মায়ী মন্ত্রঞ্চ তৎপাদাক্ত প্রসাদতঃ ।
শতংজন্ম সমাবাধ্য মায়ানাবায়নীপবা ॥
নাবায়ণ কলাং সেবাশ্রয় বাপ্নোতি মানবং ।
কৃষ্ণমন্ত্র স্ববাপ্নোতি নিৰ্ব্বাণং ফলদং পব ॥

(ছলোড়ী)

ক্ষুদ্র দেবতাক, সেবি ত্রিংশ জন্মে,

অস্তে ভাবতে আহিলে ।

সূৰ্য্যমন্ত্র জপি, সপ্তজন্ম অস্তে,

শিবভক্ত হইছিলে ॥৪০৯॥

শিবর প্রসাদে, সপ্তজন্ম কাটে,

শক্তিমন্ত্র অনুসৰি ।

শাক্ত হইছিলে, শতজন্ম অস্তে,

গাণপত্য ধর্ম ধৰি ॥৪১০॥

লবালবি কবি, আহি সংসারত,
 সি সকলে আছে ধৰি ॥৪১৬॥
 দিনে দিনে দিন, গেল তনু ক্ষীণ,
 হৈল সমাপত আয়ু ।
 কবষে নোৱাৰা, কেতিক্ষণে বাই,
 হংসৰূপী প্ৰাণ বায়ু ॥৪১৭॥
 আকে জানি সবে, চেতন লভিয়া,
 পক্ষাপক্ষ কথা এৰা ।
 পুৰাণ ভাৰত, সংশাস্ত্ৰৰ মত,
 সৎপথ আশ্ৰয় কৰা ॥৪১৮॥
 বুজিবা নিপুণ, শৰণ ভজন,
 ভকতি মুকুতি দুই ।
 দীক্ষাশিক্ষা গুৰু, দুই কৰ্ণ মূলে,
 যাহাৰ গৰাকী যেই ॥৪১৯॥
 দেই সি শ্ৰবণে, তিকিৰিজি দানে,
 সদগুৰু নহে সিজন ।
 তাৰ উপদেশে, সদগতি নোহয়,
 জানিবা সম্প্ৰদা হীন ॥৪২০॥
 স্ববোধ আখ্যান, দাস কাশী কহে,
 মূলক আশ্ৰয় কৰি ।
 সংসাৰ যাতনা, এৰাইবা য়েবে,
 তেবে বলা গোবহৰি ॥৪২১॥*

লবালবি কবি, আহি সংসারত,
 সি সকলে আছে ধৰি ॥৪১৬॥
 দিনে দিনে দিন, গেল তনু ক্ষীণ,
 হৈল সমাপত আয়ু ।
 কবষে নোৱাৰা, কেতিক্ষণে যাই,
 হংসৰূপী প্ৰাণ বায়ু ॥৪১৭॥
 আকে জানি সবে, চেতন লভিয়া,
 পক্ষাপক্ষ কথা এৰা ।
 পুৰাণ ভাৰত, সংশাস্ত্ৰৰ মত,
 সৎপথ আশ্ৰয় কৰা ॥৪১৮॥
 বুজিবা নিপুণ, শৰণ ভজন,
 ভকতি মুকুতি দুই ।
 দীক্ষাশিক্ষা গুৰু, দুই কৰ্ণ মূলে,
 যাহাৰ গৰাকী যেই ॥৪১৯॥
 দেই সি শ্ৰবণে, তিকিৰিজি দানে,
 সদগুণক নহে সিজন ।
 তাৰ উপদেশে, সদগতি নোহয়,
 জানিবা সম্প্ৰদা হীন ॥৪২০॥
 স্ববোধ আখ্যান, দাস কাশী কহে,
 মূলক আশ্ৰয় কৰি ।
 সংসাৰ যাতনা, এৰাইবা যবে,
 তেবে বলা গোৰহৰি ॥৪২১॥#॥

অন্তঃখণ্ড ।

চতুদ্দশ আখ্যা ।

(পদ)

শুনা সভাসদ এক যুগুতি বচন ।
ইটো গ্রন্থে তিনি খণ্ড ভৈলা কি কাৰণ ॥৪২২॥
কহ ; আদি খণ্ডে আদি পুৰাণ ভাৰত ।
গ্রন্থ সকলোতে প্ৰায় ইপ্ৰকাৰে মত ॥৪২৩॥
কলিয়ুগে শ্ৰীকৃষ্ণে চৈতন্য অবতাৰ ।
প্ৰমাণ কৰিলোঁ সি সকল লই সাৰ ॥৪২৪॥
মধ্যখণ্ডে মধ্য পুথি ঘোষা কীৰ্ত্তনত ।
চৈতন্যকে কৃষ্ণ বুলোঁ দুঃখৰ লগত ॥৪২৫॥
অন্ত খণ্ডে অন্ত পুথি শঙ্কৰ দেৱেই ।
চৈতন্যেই কৃষ্ণ আক পালোঁ সহজেই ॥৪২৬॥
সেই কথা বিশ্বাসৰ যোগ্য মনে কৰি ।
তুলি দিলোঁ লিখিছিল ষিপদ দৈত্যাৰি ॥৪২৭॥
“প্ৰভাতে উঠিয়া নিত্যে গমন কৰন্তু ।
কৃষ্ণ চৈতন্যৰ গৈয়া থানক পাইলন্তু ॥৪২৮॥
পথত চলন্তে শিক্ষা দিলন্তু লোকক ।
নকৰিবা কেহু নমস্কাৰ চৈতন্যক ॥৪২৯॥

যিটো জনে নমস্কাৰ কৰে চৈতন্যক ।
 ওলতায়৷ তেহু প্ৰণামন্তু সি জনক ॥৪৩০॥
 মনে নমস্কাৰ তাক কৰিবা এতেকে ।
 এহি বুলি শিখাইল লোক সমস্তকে ॥৪৩১॥
 কৃষ্ণ চৈতন্য আচা মঠৰ ভিতৰ ।
 ব্ৰহ্মচাৰী কহিলন্তু আহিছে শঙ্কৰ ॥৪৩২॥
 শঙ্কৰৰ নাম শুনি কৃষ্ণ চৈতন্যৰ ।
 মিলিল আনন্দ বাজ হৈলন্তু মঠৰ ॥৪৩৩॥
 দুয়াৰ মুখত বহি আছিলন্তু চাই ।
 দুয়ো নয়নৰ নিৰ ধাৰে বহি যাই ॥৪৩৪॥
 শঙ্কৰৰ নয়নৰ নিৰ বহে ধাৰে ।
 পথ হস্তে নিৰখিয়া আচন্তু সাদৰে ॥৪৩৫॥
 কতোক্ষণে দুইকো দুই চাই প্ৰেম মনে ।
 পশিলা মঠত গৈয়া শ্ৰীকৃষ্ণ চৈতন্যে ॥৪৩৬॥
 নামাতিলা কাকো কায়ে নিদিলা উস্তৰ ।
 পৰম হৰিষ মনে চলিলা শঙ্কৰ ॥৪৩৭॥
 ইপদেওঁ চৈতন্যক কৃষ্ণ বুলি কলে ।
 বিকাৰ ঘটিলে মাজে সময়তে ভুলে ॥৪৩৮॥
 দৈত্যাৰি ঠাকুৰ তেওঁ শঙ্কৰ ধৰ্ম্মৰ ।
 দেখি সেই পদ কৰে ই গ্ৰন্থে আদৰ ॥৪৩৯॥
 ইত্যাদি প্ৰমাণে চৈতন্যই কৃষ্ণ বুলি ।
 লিখি আছো আগে পাছে সত্য একে বেলি ॥৪৪০॥

নদীয়া স্বৰ্গৰ চন্দ্ৰ চৈতন্য ধৰিলোঁ ।

দৈত্যাৰিৰ কৃপালেশে তাতো সত্য হলোঁ ॥৪৪১॥

পোহৰ নাপালে তেওঁ কেনেকই লেখে ।

আন্ধাৰত দিব্য চক্ষু ললেও নেদেখে ॥৪৪২॥

সৰ্ববশান্ত্রে অন্ধলাৰ দৰ্পণৰ মত ।

আছে ; লিখি আছোঁ তাতো নপক মিছাত ॥৪৪৩॥

শ্রীকৃষ্ণ চৈতন্য গ্ৰন্থ প্ৰমাণে বিহাবে ।

অসত্য এটিও কথা নোহয় বিচাৰে ॥৪৪৪॥

চৈতন্যেই কৃষ্ণ আক সকলেই জানে ।

ওপৰত ঢাকনদি ভিতৰত মানে ॥৪৪৫॥

নহলে শঙ্কৰ দেৱ গ্ৰন্থ কলেবৰে ।

নথলে হেতেন পদ চৰিতামৃতৰে ॥৪৪৬॥

তাকো তুলি দিলোঁ যেন ভ্ৰমকাণ্ডি কই ।

থই ; সংশোধন কৰি লব আশা এই ॥৪৪৭॥

“ভাব কাণ্ডি বিলাস এই তিনিটি বিষয় ॥

লই ; শচী গৰ্ভে কৃষ্ণকপ জনময় ॥৪৪৮॥

বাধাকৃষ্ণ এক আত্মা দুই দেহ ধৰি ।

অন্ত্যন্তে বিলাসে বস আশ্বাদন কৰি ॥৪৪৯॥

সেই দুই এক এবে চৈতন্য গৌসাই ।

বস আশ্বাদিত দৌহে হৈল এক থাই ॥”৪৫০॥

আগম নিগম দুই কথা শুনি আছে ।

সেইৰূপে চৈতন্যকো প্ৰথমে ঢাকিছে ॥৪৫১॥

শেষত ঢাকন গুছে কৰিলে নিগম ।

মনুষ্য লোকতো দেখা পালে। এই ক্রম ॥৪৫২॥

সিবিলাকে ভক্ত যোনে ঢাকন চিনিব ।

জ্ঞানৰ চক্ষুয়ে তাক নিৰখি চাহিব ॥৪৫৩॥

কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।

এহি তত্ত্ব সাৰ লই বলা গৌৰহৰি ॥৪৫৪॥*

পঞ্চদশ আধ্যা ।

প্রথম ঢাকন ।

(ছবি)

জগন্নাথ মন্দিৰত,

শঙ্কৰৰ শৰীৰত,

শচী স্মৃত শ্রীকৃষ্ণ চৈতন্য ।

লয় যোৱা কথা কয়,

শুনিব যে পোৱা যায়,

সমস্ত ঢাকন মাত্ৰ গণ্য ॥৪৫৫॥*

নাট মন্দিৰত নটা,

নাচি বঢ়াইছে শ্রীতি,

শঙ্কৰ আৰু চৈতন্য গোসাই ।

দেখিছে হলঙ্গ খহে,

এনেতে শঙ্কৰ হাহে,

চৈতন্যে কহিছে ভাল নুই ॥৪৫৬॥

তেতিয়া শঙ্কৰে কয়,

সামান্য ই কথা নয়,

ভিতৰত বুজি চোৱাইক ।

* শঙ্কৰদেৱক ২২০।২২৮ পৃষ্ঠা ।

তৰুসাৰে অভিলাসী,

স্ববোধ আখ্যান কাশী,

কহে গৌৰহৰি বলা জানি ॥৪৭৯॥*

ষোড়শ আধ্যা ।

দ্বিতীয় ঢাকন ।

(ঝুমুৰি)

“নাহিকে শ্ৰদ্ধা নপাতয় কান ।

তাক যিটো দেই নামক দান ॥৪৮০॥

নামৰ দ্ৰোহী নাহি আতপৰে ।

ভুঞ্জাইবে যাতন। যম কিঙ্কৰে” ॥৪৮১॥

কৰিলে শ্ৰদ্ধা পাতিলন্ত কান ।

শঙ্কৰে নকৰে নামক দান ॥৪৮২॥

নবনাবায়ণে ডোলা পঠালে ।

বিনয় বচনে বহুত কলে ॥৪৮৩॥

চৈতন্যৰ মন্দিৰক যোৱাত শঙ্কৰক সিদ্ধ অন্ন দিছিল ; তেওঁ আত্মবোধৰ কেঁচা হওক বুলি কোৱাত কেঁচা হল । পিছত খালেহ বলা । নেথালে নো কেঁচা কৰিব কিয় ? আৰু আসাম বজায় শঙ্কৰৰ জোৰায়ক হৰিক কাটি পেলালে দেখি সক ফেজি মোজাৰ কাপলাত বাস কৰেহি । জৰাব পাৰিলে তাৰপৰা নাহিলহেতেন । শঙ্কৰ দেৱৰ ৩৪।২২৯ পৃষ্ঠা ।

আতো থাকি শ্ৰদ্ধা কান কি হয় ।
 শঙ্কৰে নগলে কৰি কি ভয় ॥৪৮৪॥
 নামক নিদিয়ে জীবন নাহে ।
 এনে কথা কোন শাস্ত্ৰত কহে ॥৪৮৫॥
 ভীক্ষুকৰ ভীক্ষা বন্ধ কৰিলে ।
 ভাগ্যবত অগ্নি লগাই দিলে ॥৪৮৬॥
 ই কথাতে জানেঁ যম কিঙ্কৰে ।
 যাতনা নিদিয়ে মৰম কৰে ॥৪৮৭ ॥

(পদ)

“কল্পতৰু বৃক্ষ যেন সবাত সমান ।
 মাগস্তা জনক মাত্ৰ কৰে ফল দান ॥৪৮৮॥
 নামাগিলে ফল কাকো যাচি নেদে গাছে ।
 বৈকুণ্ঠৰ কল্পতৰু শঙ্কৰতে আছে” ॥৪৮৯॥
 সবাত সমান যেন বিষম দেখিলোঁ ।
 তুল্যার্থে কলৰ গছ কব নোৰাৰিলোঁ ॥৪৯০॥
 বৈকুণ্ঠৰ বস্তু বুলি নহে পৰিমাণ ।
 জাত সলাইছে যদি নাজানোঁ তিমান ॥৪৯১॥
 ৰাজা হলে হৰি নাম পাবয়ে নোৰাবে ।
 ই কথা কৰ্ত্ত স্মাইছে যাবে তাৰে ॥৪৯২॥
 বলি ৰাজা ভক্ত তাৰ গুৰু শুক্ৰ মুনি ।
 গৃহতে উদাস আহি মিলিল আপুনি ॥৪৯৩॥

হৰি নাম লোৱাইল সমস্ত প্ৰজাক ।
 যোনে হেলা কৰে ভুঞ্জাৱন্ত শাস্তি তাক ॥৪৯৪॥
 ৰাতিও বিশ্ৰাম কৰি থাকিব নোৱাৰে ।
 দূতগণ ঘৰে ঘৰে গেৰিয়াই ফুৰে ॥৪৯৫॥
 যদি এনে হয় গুৰু হলে কি বিধিনি ।
 নেদেখোঁ ; আছয় তাত সম্পদৰ খনি ॥৪৯৬॥
 ভৰত মুনিক গুৰু কৰি বয়ু ৰাজা ।
 পুত্ৰ ভাবে পালন্ত ৰাজ্যৰ যত প্ৰজা ॥৪৯৭॥
 বিৰিঞ্চি হৈলন্ত গুৰু পাপী বত্ৰাকৰে ।
 মন্ত্ৰৰ তেজতে সি যে নিজকে পাহৰে ॥৪৯৮॥
 চৰ্ম্ম মাংস উই খালে কব নোৱাৰিলে ।
 হাৰৰ ভিতৰে ৰাম নামক জপিলে ॥৪৯৯॥
 পৰে মোক্ষপদ পালে নহইতে ৰাম ।
 ৰামায়ণ ৰচি কৰে অদভূত কাম ॥৫০০॥
 প্ৰহ্লাদৰ মাতা স্ত্ৰীৰ নাৰদ গোঁসাই ।
 দিলে মন্ত্ৰ ; হৈল গুৰু শুনিলে সবাই ॥৫০১॥
 ই ঘোৰ কলিতে হৰি দাসে গুৰু কৰি ।
 এক বেষ্ঠা তিনি লাখ নাম দিন ভৰি ॥৫০২॥
 লয় ; এই কথা পালোঁ মনো শিক্ষা চাই ।
 প্ৰেমানন্দ গোস্বামীৰ কলমতে স্থায়ী ॥৫০৩॥
 আই ধাই আক ৰজা লক্ষ্মী নাৰায়ণ ।
 দুজনে মাগিলে নাম কিসৰ কাৰণ ॥৫০৪॥

মাধৱেৰে সেই প্ৰাৰ্থনাকো তুচ্ছ কৰি ।
 এৰিছিল ; কিবা তাক কবয়ে নোৱাৰি ॥৫০৫॥
 প্ৰকাশ নকৰে মহা পুৰুষৰ গুণ ।
 বহি মিলং কথাইয়ো গীতাৰ প্ৰমাণ ॥৫০৬॥
 ৰাজা, তিব্বী, বেষ্টা, ব্যাধ, পাপী সমস্তৰে ।
 আছে গুৰু পূৰ্বৰ আৰ্হি মতে শিষ্য কৰে ॥৫০৭॥
 শঙ্কৰ মাধৱ দুইজনে কৰা নাই ।
 অকাৰণে কহি আছে পকাই জকাই ॥৫০৮॥
 পাপী, ব্যাধ, বেষ্টা মন্ত্ৰবলে ভক্ত হয়, ।
 ৰাজা, বাণী আদি কয় কোনে পতিয়ায় ॥৫০৯॥
 স্ত্ৰীলিঙ্গ পুংলিঙ্গ আৰু মন্ত্ৰ নপুংসক ।
 এই তিনি বিধে যাৰ যে হয় গ্ৰাহক ॥৫১০॥
 এবিধৰ গুণ এনে উপদেশ পাই ।
 শিষ্যৰ এগুণ পাপে শত গুণ হই ॥৫১১॥
 গুৰু প্ৰতি খেদাৰিয়া যাই পাছে পাছে ।
 মনুসংহিতাত স্পৰ্ষ কই লিখা আছে ॥৫১২॥
 এনে কথা যদি তেস্তে পতিয়াব পাৰি ।
 জগতৰ গুৰু কলে শুনিব নোৱাৰি ॥৫১৩॥
 ই বিষয় পূৰ্বৰ এক ব্ৰহ্মান্তক আনি ।
 তুলি দিলোঁ সম্পূৰ্ণ বিশ্বাস হেন জানি ॥৫১৪॥
 গোলক বিহাৰি লক্ষ্মীপতি ভগবান ।
 জয় বিজয় নামে তাৰ দুৱাৰী দুজন ॥৫১৫॥

আছে সেই কাম কৰি চিবকাল ব্যাপি ।
 থাকোঁতে দুঃখৰ কাল ওচৰক চাপি ॥৫১৬॥
 আহোঁতে আহিল সনকাদি চাৰি মুনি ।
 প্রভুৰ সাক্ষাতে যাব মিলালেবিঘিনি ॥৫১৭॥
 সিদ্ধ পুৰুষক দুয়ো কৰে বেত্ৰাঘাত ।
 তেওঁ লোকে দুজনকে কলে অকস্মাত ॥৫১৮॥
 অশ্বৰ যোনিক যাব লাগিব দুজনে ।
 এই কথা প্ৰবেশিল প্ৰভুৰ শ্ৰবণে ॥৫১৯॥
 প্ৰভুও কহিলে বৈবভাৰে চিন্তি মোক ।
 অল্পকালে পুনৰ্বাৰ পাইবা এই লোক ॥৫২০॥
 সেয়ে সত্য যুগে আক জানিছে সবাই ।
 হিবন্যাক্ষ হিবন্যকশিপু দুই ভাই ॥৫২১॥
 বাবণ আৰু কুম্ভকৰ্ণ ঝাঙ্কস ত্ৰেতাতে ।
 শিশুপাল দম্ভবক্ৰ হয় দ্বাপৰতে ॥৫২২॥
 কলিয়ুগে সেই দুই যগাই মাধাই ।
 বৈবভাৰে চিন্তি মাৰে কুম্ভৰ কানেই ॥৫২৩॥
 জনা শুনা কথা প্ৰভু সি দোষ নধৰি ।
 যাচি মাতি আনি নাম দিয়ে দয়া কৰি ॥৫২৪॥
 দুজনে পঠালে কৃষ্ণচৈতন্য গোঁসাই ।
 লতা পাতা বিৰিনাৰ জোপ বলা নাই ॥৫২৫॥
 শত্ৰু, মিত্ৰ, ধনী, মানী সকলে সমান ।
 হলেও আন কাহাকে নকৰে প্ৰদান ॥৫২৬॥

আনে নধৰয় ; যগাই মাধাইৰ দৰে ।

মন আকৰ্ষণ শক্তি চৈতন্যত পৰে ॥৫২৭॥

নাই দেখি হয় বৈকুণ্ঠৰ কল্পতৰু ।

সমান ভাবে তেওঁ জগতৰ গুৰু ॥৫২৮॥

(২৪) ল'ৰা বুঢ়া পোগণ্ড ত্ৰিকাল তাৰ নাই ।

যুগে যুগে যুবা গোপী নেত্ৰে চন্দ্ৰ হই ॥৫২৮॥

আচয় ; জানিবা ইটো কথা সাৰোদ্ধাৰ ।

তলোত থইলোঁ এক প্ৰমাণ তাহাৰ ॥৫৩০॥

চৌবাশি বছৰে মৃত্যু হয় শঙ্কৰৰ ।

আঠচল্লিশে অন্তৰ্ধান চৈতন্য দেৱৰ ॥৫৩১॥

কৰ্ম কাৰ্য্যে মানুহৰ এই এক চিন ।

ঈশ্বৰৰ অন্তৰ্ধান ক্ৰিয়াদি বিহীন ॥৫৩২॥

বিষয় বৈভবে কাল কৰ্ত্তন নকৰা ।

প্ৰমাণ বহিত কথা নলাগয় জৰা ॥৫৩৩॥

কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।

এহি তৰু সাৰ লই বলা গোৰ হৰি ॥৫৩৪॥

গোপী প্ৰেমামৃতে ।

(২৪) নবালা নচ পোগণ্ড ন বৃদ্ধং জগত গুৰু ।

গোপী লোচন চন্দ্ৰশ্ৰ কৈশবধ্বং যুগে যুগে ॥

সপ্তদশ অধ্যায় ।

— :: —

আতিথ্যবি । (৪৫)

বুমুবি ।

“হবি ভকতক ষিজনে হাসে ।

মুবুজি বেদব অর্থ বিনাশে ॥ ৫৩৬ ॥

স্ত্রী, মত্ত, মাংস সেবার কথা ।

কৈ ই মবে কবে জন্মক বুথা” ॥ ৫৩৬ ॥

মত্ত, মাংস খাব হবি ভকতে ।

এনে আবি যদি লেখে বেদতে ॥ ৫৩৭ ॥

চৈতন্য ভুলে কব নোরাষিলে ॥

কায়োবা সদা নিবামিষে চলে ॥ ৫৩৮ ॥

মত্ততো অখাত্ত মাংসে বর্জিত ।

যদি কোনে খাব পবে নর্কত ॥ ৫৩৯ ॥

(২৫) বিষ্ণু আগমত তাক বাধিলে ।

স্ত্রী, তৈল্যামিষ ই গৃহীক কলে ॥ ৫৪০ ॥

তথাহি ।

(২৫) কৃষ্ণমন্ত্রাশ্রিত তক্তা বিষ্ণু ধর্মপবানন ।

মাংস ভোক্তা যেবাং দেবী নরকেণ পথক্রবং ॥

সদাচার কদাচার দুবিধ ।

শঙ্করে দিলেনু কোত প্রবোধ ॥৫৪১॥

(পদ)

“বান্ধে গরু মাংস চণ্ডালিনী সুরা দিয়া ।

মনুষ্যন মুণ্ডে আছা তাহাক ঢাকিয়া ॥৫৪২॥

পুছিলন্তু ইন্দ্রে আতি দেখি বিপৰীত ।

আত কৰি কোন বস্তু আছে অপবিত ॥৫৪৩॥

চণ্ডালিনী বলে ইন্দ্র কথা নতু বজা ।

হৰি বিনে কৰে যিটো আন দেৱ পূজা ॥৫৪৪॥

তাৰ চৰণৰ ধূলি পৰিবৰ ডৰে ।

জানি আনি দিলোঁ আমি ঢাকন উপৰে ॥ ৪৫॥

হেন শূনি ইন্দ্রে তাইক বচনে সাদৰি ।

বথে চৰি লৰি গৈলা আপোন নগৰী” ॥৫৪৬॥

গরুমাংস সুরা আদি ফিকিব চাণ্ডি পদ ।

বুলিহে ভাবিছেঁ। তাৰ অৰ্থতে প্রমাদ ॥৫৪৭॥

ঘটিছে ; ঘটায় পোৱা নাই তলা মাহা ।

কায়ো বা ভাবিছে এয়ে ভকতিৰে বাহা ॥৫৪৮॥

এহি বুলি পূৰ্ণ সেবা মেক সেবা পাতি ।

তাৰে পৰা কৰি আছে ৰিতিয়া খিয়াতি ॥৫৪৯॥

ভাবে জানোঁ এই পদে পাষণ্ড মৰ্দন ।

হব ; বিপৰীতে হৈল উৎসাহ বৰ্দ্ধন ॥৫৫০॥

হইছে ; হব লাগিছে ইবিলাক সাৰে ।

যেনেকুৱা পদ অৰ্থে তেনেকুৱা কৰে ॥৫৫১॥

কদাচাৰ গুণে যেন হব ভিন্ন পথ ।

সদাচাৰী ৰাতি খোৱা ধৰি সেই মত ॥৫৫২॥

কদাচাৰী হলেই সমস্ত কথা পাই ।

ৰাতি খোৱা সকলৰ শঙ্কৰ দেৱেই ॥৫৫৩॥

আতিগুৰ বুলি তেওঁৰ তিথিকো পালিছে ।

সি সকল পদ সবে মুখস্থ কৰিছে ॥৫৫৪॥

তুলসী নুচুয়ে শঙ্কৰৰ মত জানে ।

প্ৰতিমা নকৰে সেৱা মৰা শৰজ্ঞানে ॥৫৫৫॥

সদাচাৰে কদাচাৰে ইয়াতো মিহলি ।

কবিদি কৰিছে ভকতিৰ পথ আলি ॥৫৫৬॥

প্ৰতি দেশ, ধাম, সত্ৰ আদি সব খাই ।

জাতি কুল অনাদৰি আছে ৰাতি খাই ॥৫৫৭॥

যেনে গুৰু শ্ৰুতি, শিষ্য কায়স্থ, কলিতা ।

বিশ্বাসৰ বসে ৰাতি হয় দাতা ভোক্তা ॥৫৫৮॥

অকল যে মেক সেৱা পূৰ্ণ সেৱা পাই ।

ৰাতি খোৱা হল এনে অৰ্থ হোৱা নাই ॥৫৫৯॥

আত অনন্তৰে আক শুনা মন কৰি ।

কৰ্ত্তাভজা দল তাকে দেখিছে বিচাৰি ॥৫৬০॥

লক্ষণ ধাৰণ কিছু ভাজি নকহিলে ।

সকলোকে দোষৰ ভাগত ফেলে থলে ॥৫৬১॥

বঙ্গদেশে কৰ্ত্তা প্ৰায় গুৰুদেৱে কহে ।
 উল্লিখিত নাম সিটো বাশিভুক্ত নহে ॥৫৬২॥
 মুখে মুখে থোৱা নামে গ্ৰহৰ সঞ্চাৰ ।
 গণনাতে কিছু ফল নিমিলয় তাৰ ॥৫৬৩॥
 মিলে বীজ মূলে জন্ম নামে সঙ্কাৰ ।
 কৰিলে শিষ্যৰ কৰ্ম্ম গুৰু কৰ্ত্তা তাৰ ॥৫৬৪॥
 সকলেই গুৰু ভজে সকলে কি দোষী ।
 নামৰ সহিত মিল হোৱা নাই বাশি ॥৫৬৫॥
 অনুমানে জানেঁ তাৰ আপ্ত সুখী নাম ।
 আতি গুৰু আপ্ত সুখে থাকে অবিৰাম ॥৫৬৬॥
 প্ৰমাণ বহিত কৰ্ম্ম কৰয় প্ৰচুৰ ।
 দেশ, কাল, পাত্ৰ, ভক্ত ভেদ কৰি দূৰ ॥৫৬৭॥
 নিজে কৃষ্ণ পৰপত্নী বাধিকা বাখানে ।
 যুগলৰূপ ধৰে পৰকিয়াৰ নিদানে ॥৫৬৮॥
 সতৰাৰা জল আৰু গোবৰ্দ্ধন গিৰি ।
 ডাঙ্গিতে আনিতে ব্যৱধান এই ফেৰি ॥৫৬৯॥
 সংক্ষেপে কহিলেঁ আত বাহুল্যক উৰে ।
 চৈতন্য ধৰ্ম্মক সি সকলে কিবা কৰে ॥৫৭০॥
 চৈতন্য ধৰ্ম্মৰ ভক্ত শ্ৰীকৃষ্ণ গোঁসাই ।
 হৰিদাস ঠাকুৰ কবিৰ আদি কই ॥৫৭১॥
 যতোক আছয় মানে কৃষ্ণ সুখ এৰি ।
 নিজ সুখ লৈকে কোনে নচাৰয় ফিৰি ॥৫৭২॥

এই গোপীভাব আত নাই অন্য় দাগ ।

ভিন্নার্থে পূৰ্বৰ ঝাগৰ নপারন্ত লাগ ॥৫৭৩॥

চৰিতামৃতে ।

“যথেষ্ট বিহাৰী কৃষ্ণ হৈল অন্তৰ্ধান ।

অন্তৰ্ধান কৰি মনে কৰে অনুমান ॥৫৭৪॥

চিৰকাল নাহি কৰি প্ৰেমভক্তি দান ।

ভক্তি বিনা জগতেৰ নাহি অবস্থান ॥৫৭৫॥

যুগ ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তাইবু নাম সংকীৰ্ত্তণ ।

চাৰি ভাব ভক্তি দিয়া নাচামু ভুবন ॥৫৭৬॥

আপনি কৰিনু ভক্ত ভাব অঙ্গীকাৰ ।

আপনি আচৰি ভক্তি শিখামু সবাৰ ॥৫৭৭॥

* আপনি না কৈলে ধৰ্ম্ম শিখান নাহয় ।

এইতো সিদ্ধান্ত গীতা ভাগৱতে গায়” ॥৫৭৮॥

দ্বাপৰ যুগৰ ভাব কলিতে প্ৰকাশ ।

কৰিলে ; চৈতন্য নামে ধৰিলে সন্ন্যাস ॥৫৭৯॥

শান্ত, দাস্য, সখ্য, বাৎসল্য চাৰি ভাব ।

চাৰিতে; যি প্ৰেম নাম সংকীৰ্ত্তণে পাব ॥৫৮০॥

সংকীৰ্ত্তণ গ্ৰাহী গোৰ এই মনে জাগি ।

বহিবঙ্গ বিষ্ণুপ্ৰিয়া হইলেক ত্যাগী ॥৫৮১॥

* শব্দৰ দেৱে নিজে হলে কাৰো শিষ্য নোহয়, আনক হে শিষ্য কৰে ; ই দৈবকীৰ পুতেকৰ গীতাশাস্ত্ৰৰ মত নহে ।

যুগলৰূপ নিজৰ দেহতে আছে ধৰি ।

আন কোন প্ৰণয়িনী নাপালে । বিচাৰি ॥৫৮২॥

পঞ্চমকাণ্ডৰ অৰ্থ বুজিব নোৱাৰে ।

মদে মাংসে খাই ভক্তি ব্যাভিচাৰ কৰে ॥৫৮৩॥

চৰিতামৃতৰ ভাবো তেনে পটন্তৰ ।

গৌৰাঙ্গ বুলিয়া ফেলে জল নয়নৰ ॥৫৮৪॥

চৈতন্যৰ আৰ্হি ধৰি সকলেই কান্দে ।

সলাগেঁ ; নপৰে যদি প্ৰণয়িনী ফান্দে ॥৫৮৫॥

কায়ো পুত্ৰ পত্নীৰ অভাবে আছে কান্দি ।

কায়োবা দুঃখৰ কাল দেখি নিৰবধি ॥৫৮৬॥

এতেকে কান্দাৰ গুণ ভাল দেখা না যে ।

বিবেচনা কৰি চোৱা সমস্ত সমাজে ॥৫৮৭॥

সৰ্বৰ শূন্য হয় যদি হাহাতে থাকয় ।

কৃষ্ণ স্মৃথে স্মৃথী তাকে স্মবোধতে কয় ॥৫৮৮॥

আকে জানি হাহা কান্দা নিৰধি দেখিবা ।

ভক্তি বিনা ভক্ত দোষ ধৰি নুতুলিবা ॥৫৮৯॥

(২৬) গুৰুৰ বঢ়াই মান পুৰাণ ভাৰতে ।

যিমান লিখিছে তাক পালন কৰিতে ॥৫৯০॥

পাশবন্ধ জীৱে দেখি দোষাৰোপ কৰে ।

পাশমুক্ত ভক্তে তাক কটাক্ষে নকৰে ॥৫৯১॥

(২৬) আচাৰ্য্য মাং বিজ্ঞানিগ্ৰামবশ্ৰেতে কৰ্হিচিং ।

নমস্তে বৃধা স্মৃষেত সৰ্বদেব মগোগুৰু ॥

এই গোপীভাব আত নাই অন্য দাগ ।

ভিন্নার্থে পূৰ্বৰ ৰাগৰ নপারন্ত লাগ ॥৫৭৩॥

চৰিতামৃতে ।

“যথেষ্ট বিহাৰী কৃষ্ণ হৈল অন্তৰ্ধান ।

অন্তৰ্ধান কৰি মনে কৰে অনুমান ॥৫৭৪॥

চিৰকাল নাহি কৰি প্ৰেমভক্তি দান ।

ভক্তি বিনা জগতেৰ নাহি অবস্থান ॥৫৭৫॥

যুগ ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তাইবু নাম সংকীৰ্ত্তণ ।

চাৰি ভাব ভক্তি দিয়া নাচামু ভুবন ॥৫৭৬॥

আপনি কৰিনু তন্ত্ৰ ভাব অঙ্গীকাৰ ।

আপনি আচৰি ভক্তি শিখামু সবাৰ ॥৫৭৭॥

* আপনি না কৈলে ধৰ্ম্ম শিখান নাহয় ।

এইতো সিদ্ধান্ত গীতা ভাগৰতে গায়” ॥৫৭৮॥

দ্বাপৰ যুগৰ ভাব কলিতে প্ৰকাশ ।

কৰিলে ; চৈতন্য নামে ধৰিলে সন্ন্যাস ॥৫৭৯॥

শান্ত, দাস্য, সখ্য, বাৎসল্য চাৰি ভাব ।

চাৰিতে যি প্ৰেম নাম সংকীৰ্ত্তণে পাব ॥৫৮০॥

সংকীৰ্ত্তণ গ্ৰাহী গোৰ এই মনে জাগি ।

বহিৰঙ্গ বিষ্ণুপ্ৰিয়া হইলেক ত্যাগী ॥৫৮১॥

* শঙ্কৰ দেৱে নিজে হলে কাৰো শিষ্য নোহয়, আনক হে শিষ্য কৰে ; ই দৈবকীৰ পুতেকৰ গীতাশাস্ত্ৰৰ মত নহে ।

যুগলৰূপ নিজৰ দেহতে আছে ধৰি ।
 আন কোন প্ৰণয়িনী নাপালে। বিচাৰি ॥৫৮২॥
 পঞ্চমকাৰেৰ অৰ্থ বুজিব নোৱাৰে ।
 মদে মাংসে খাই ভক্তি ব্যাভিচাৰ কৰে ॥৫৮৩॥
 চৰিতামৃতৰ ভাবো তেনে পটন্তৰ ।
 গোৰাজ্জ বুলিয়া ফেলে জল নয়নৰ ॥৫৮৪॥
 চৈতন্যৰ আৰ্হি ধৰি সকলেই কান্দে ।
 সলাগোঁ ; নপৰে যদি প্ৰণয়িনী ফান্দে ॥৫৮৫॥
 কায়ো পুত্ৰ পত্নীৰ অভাবে আছে কান্দি ।
 কায়োবা দুঃখৰ কাল দেখি নিৰবধি ॥৫৮৬॥
 এতেকে কান্দাৰ গুণ ভাল দেখা না যে ।
 বিবেচনা কৰি চোৱা সমস্ত সমাজে ॥৫৮৭॥
 সৰ্ব্ব শূন্য হয় যদি হাহাতে থাকয় ।
 কৃষ্ণ স্মৃথে স্মৃথী তাকে স্মবোধতে কয় ॥৫৮৮॥
 আকে জানি হাহা কান্দা নিৰধি দেখিবা ।
 ভক্তি বিনা ভক্ত দোষ ধৰি নুতুলিবা ॥৫৮৯॥

(২৬) গুৰুৰ বঢ়াই মান পুৰাণ ভাৰতে ।

যিমান লিখিছে তাক পালন কৰিতে ॥৫৯০॥
 পাশবদ্ধ জীৱে দেখি দোষাৰোপ কৰে ।
 পাশমুক্ত ভক্তে তাক কটাক্ষে নকৰে ॥৫৯১॥

(২৬) আচাৰ্য্য মাং বিজ্ঞানিগ্ৰাবমন্ত্ৰেতে কৰ্হিচিং ।
 নমস্তে বুধবা স্মৃষেত সৰ্বদেব মগোগুৰু ॥

যদি তাতে কাৰো কোনো ঘটনা ঘটিছে ।
 ইন্দ্র চন্দ্র আদি কত দেৱৰো হইছে ॥৫৯২ ॥
 দলশব্দ নাই ; আছে গম্ভিৰ ভিতৰে ।
 কৰ্ত্তাভজা দল শব্দে হৃদয় বিদৰে ॥৫৯৩॥
 সি সৰব আতি গুৰু ব্যাসৰ কলমে ।
 তৰু ক জানিলে ভ্ৰম যাব যি পলমে ॥৫৯৪॥
 অহল্যা দ্ৰৌপদী কুন্তী তাৰা মন্দোদৰী ।
 মহাপাতক নাশন হয় আজি ধৰি ॥৫৯৫॥
 তপোবনে বাঘে গৰু একেলগে চৰে ।
 গহন কাননবাসী ভয়তে সে মৰে ॥৫৯৬॥
 ভক্তি হোৱা নাই তাৰ আছে যাৰ ভয় ।
 পাশবন্ধ জীৱ সেই শাস্ত্ৰ সাৰে কয় ॥৫৯৭॥
 বাহিৰলৈ গলে বাত্ৰি আনক মাতিব ।
 ৰাম জাগি চানে বুলি হাত টালি দিব ॥৫৯৮॥
 ই নিয়ম এৰি গুপ্তে আহা যোৱা কৰে ।
 তথাপি পৰব দোষ বিচাৰিব নেৰে ॥৫৯৯॥
 কহে কাশী সুবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 এহি তৰু সাৰ লই বলা গোৰহৰি ॥৬০০॥*॥

ঐ আদশ আশ্রয় ।

গছে গুটি ।

(ছলোড়ি)

“বৈকুণ্ঠ প্রকাশে, হৰিনাম বসে,
প্রেম অমৃতৰ নদী ।
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে, পাৰ ভাঙ্গি দিলা,
বহে ব্ৰহ্মাণ্ডক ভেদি” ॥৬০১॥
প্রেম নাম শুনি, প্রেম ধনে ধনী,
হব; ই কথা নহয় ।
লাগে যদি পাবা, কোৱা মতে যাবা,
কওঁ পথ ক্ৰমান্বয় ॥৬০২॥
প্ৰথম খণ্ডৰ, বিহু নামে ভাণ্ড,
ওপৰ আসামে আছে ।
বসন্তৰ অস্তে, গ্ৰীষ্মৰ আশ্রত,
প্ৰায় ভাগ লোকে নাচে ॥৬০৩॥

১। বহাগৰ ছচৰিব গীতেই বিহু নাম । নিম্ন আসামে তাকে
কহোমাবা বলে । ২। তিনি প্ৰদক্ষৰ বাহিৰে মাজনিশা জুই
একুৰাজালি প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰৰ পদ বুলিব দিছে; বামদাসে সেই পদ
শুনি জুইত জাপদি পৰিছে । শঙ্কৰ দেৱৰ ২২।২৫৪ পৃষ্ঠা ।

যদি তাতে কাৰো কোনো ঘটনা ঘটিছে ।
 ইন্দ্র চন্দ্র আদি কত দেৱৰো হইছে ॥৫৯২ ॥
 দলশব্দ নাই ; আছে গল্ভিৰ ভিতৰে ।
 কৰ্ত্তাভজা দল শব্দে হৃদয় বিদৰে ॥৫৯৩॥
 সি সবৰ আতি গুৰু ব্যাসৰ কলমে ।
 তৰু ক জানিলে ভ্ৰম যাব যি পলমে ॥৫৯৪॥
 অহল্যা দ্রৌপদী কুন্তী তাৰা মন্দোদৰী ।
 মহাপাতক নাশন হয় আজি ধৰি ॥৫৯৫॥
 তপোবনে বাঘে গৰু একেলগে চৰে ।
 গহন কাননবাসী ভয়তে সে মৰে ॥৫৯৬॥
 ভক্তি হোৱা নাই তাৰ আছে যাব ভয় ।
 পাশবক জীৱ সেই শাস্ত্ৰ সাৰে কয় ॥৫৯৭॥
 বাহিবলৈ গলে বাত্ৰি আনক মাতিব ।
 ৰাম জাগি চানে বুলি হাত টালি দিব ॥৫৯৮॥
 ই নিয়ম এৰি গুপ্তে আহা যোৱা কৰে ।
 তথাপি পৰৰ দোষ বিচাৰিব নেৰে ॥৫৯৯॥
 কহে কাশী স্তবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 এহি তৰু সাৰ লই বলা গৌৰহৰি ॥৬০০॥❀

ঐ আদশ আখ্যা ।

গছে গুটি ।

(ছলোড়ি)

“বৈকুণ্ঠ প্রকাশে, হৰিনাম বসে,

প্ৰেম অমৃতৰ নদী ।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে, পাৰ ভাঙ্গি দিলা,

বহে ব্ৰহ্মাণ্ডক ভেদি” ॥৬০১॥

প্ৰেম নাম শুনি, প্ৰেম ধনে ধনী,

হব ; ই কথা নহয় ।

লাগে যদি পাবা, কোৱা মতে যাবা,

কওঁ পথ ক্ৰমান্বয় ॥৬০২॥

প্ৰথম খণ্ডৰ, বিহু নামে ভাণ্ড,

ওপৰ আসামে আছে ।

বসন্তৰ অস্তে, গ্ৰীষ্মৰ আন্তত,

প্ৰায় ভাগ লোকে নাচে ॥৬০৩॥

১। বহাগৰ ছচৰিৰ গীতেই বিহু নাম । নিম্ন আসামে তাকে
কহোমাবা বলে । ২। তিনি প্ৰদক্ষৰ বাহিৰে মাজনিশা জুই
একুৰাজানি প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰৰ পদ বুলিব দিছে ; বামদাসে সেই পদ
শুনি জুইত জাপদি পৰিছে । শঙ্কৰ দেৱৰ ২২।২৫৪ পৃষ্ঠা ।

ফুবন্তে দিনান্তে, বাহা পালে আৰ্হি,^{১৭}

প্রসঙ্গে সিদিনা ঘাটি ॥৬০৮॥

বাহাত থাকিলে, “উদাসীন” বুজে,

শাৰীত বহিলে “আই” ।

“গৃহবাসী” সৈতে, এই তিনিবিধ,

ব্যতিৰেকে আৰু নাই ॥৬০৯॥

তিকা মালা নাই, সকলে সমান,

লাখুটিয়ে কাৰো ভিন ।

বিকাৰ বহিত, সংসাৰত যত,

সি সকলে তাৰ চিন ॥৬১০॥

তৰ সাৰ পাই, আসামৰ প্ৰেমে,

এই মূৰ্ত্তি ধৰি আছে ।

মৎস্ত মাংস দুই, বিধৰ তৰঙ্গে,

সবাকো মগ্ন কৰিছে ॥৬১১॥

ভাটীৰ ৰাজ্যত, প্ৰেমৰ দৌৰাত্ম্যে,

এৰি অতুল সম্পত্তি ।

লালাবাবু আদি, ফকিৰ হইছে,

জগতে আছে খিয়াতি ॥৬১২॥

ৰূপ সনাতন, ভাই দুইজন,

প্ৰেমৰ পৰশ পাই ।

বিষয় বাসনা, যত পৰিজন,

সবাকো তিয়াগি থই ॥৬১৩॥

প্রহ্লাদ চৰিত্ৰে, যি খণ্ড আছয়,

তাহাকে দ্বিতীয় বলে ।

শুনি প্রেমে ভুল, হই ; বামদাসে,

অগণিত জাহ দিলে ॥৬০৪॥

তৃতীয় ডোখবে, থাকে চিবকাল,

কংশবধ ঘোষা গাই ।

পাই বাম বামে, দুমুনি হে লোরা,

খুটা কান্ধে তুলি দেই ॥৬০৫॥

সি সকল এৰি, যত নবনাবী,

আজি কালি কীর্তনত ।

পার্য্য মানে নাখে, থাকে ভুখে দুঃখে,

কবে দিনৰ ভাগত ॥৬০৬॥

নেহাহে নেকান্দে, থাকি মায়া ফান্দে,

সম্পত্তিবো আশা নেৰে ।

উদাসীনে গৃহী, পৰিচয় দিয়া,

বেপার বাণিজ্যে ফুৰে ॥৬০৭॥

প্রত্যক্ষ সততে, দেখা পোৱা যায়,

মঠা হগলক কাটি ।

৩। শ্রীকৃষ্ণ হস্তীদন্ত কান্ধে লৈ কংশক মাৰিব বঙ্গশালা প্রবেশ
কৰা পদ শুনি বাম বাম গুৰু দ্বৰত লগোৱা খুটা এটা ঠেলামাৰি
খহাই কান্ধত লৈ তেওঁও সেই পদ বুলিব ধৰিলে ।

ফুবন্তে দিনান্তে, বাহা পালে আছি,^{১২}
 প্রসঙ্গে সিদিনা ঘাটি ॥৬০৮॥
 বাহাত থাকিলে, “উদাসীন” বুজে,
 শাৰীত বহিলে “আই” ।
 “গৃহবাসী” সৈতে, এই তিনিবিধ,
 ব্যতিৰেকে আক নাই ॥৬০৯॥
 তিকা মালা নাই, সকলে সমান,
 লাখুটিয়ে কাৰো ভিন ।
 বিকাৰ বহিত, সংসাৰত যত,
 সি সকলে তাৰ চিন ॥৬১০॥
 তৰু সাৰ পাই, আসামৰ প্ৰেমে,
 এই মূৰ্ত্তি ধৰি আছে ।
 মৎস্য মাংস দুই, বিধৰ তৰঙ্গে,
 সবাকো মগ্ন কৰিছে ॥৬১১॥
 ভাটীৰ ৰাজ্যত, প্ৰেমৰ দৌৰাত্ম্যে,
 এৰি অতুল সম্পত্তি ।
 লালাবাবু আদি, ফকিৰ হইছে,
 জগতে আছে খিয়াতি ॥৬১২॥
 ৰূপ সনাতন, ভাই দুইজন,
 প্ৰেমৰ পৰশ পাই ।
 বিষয় বাসনা, যত পৰিজন,
 সবাকো তিয়াগি থই ॥৬১৩॥

চিবা কাথা লই,   ভীক্ষা মাগি খায়,
 প্রেমব কিনোঁ চাতুৰি ।

স্ত্রী, পুৰুষ বঙ্গে,   প্রায় সাধু সঙ্গে,
 পৰকাল মনে কৰি ॥৬১৪॥

মৎস্ত মাংস কাৰো,   ব্যৱহাৰ নাই,
 কাৰো বা এবিধে বাকী ।

গৃহী উদাসীন,   আতে পৰিচয়,
 প্রকৃতি পুৰুষ ঢাকি ॥৬১৫॥

ভৈৰব ভৈৰবী,   দাণ্ডি অবিনাশী,
 সন্ন্যাসী পৰমহংস ।

উৰ্দ্ধ বাহু আদি,   কৰি ; দেখা যায়,
 অনেক ধৰ্ম্মৰ বংশ ॥৬১৬॥

মাহাত্ম্যতে পাই,   সকলে সাকৰা,
 দুঃখতো সুখ মানিছে ।

ইহা কন্দা দুই,   জনীৰ জলে,
 সবাবো চক্ষু তিতিছে ॥৬১৭॥

দগ্ধস্থায়ী প্রেম,   মুকুতিৰ বস,
 উদ্ধব মহন্ত তাৰ ।

দশম দশা প্রেমে,   পুষ্পক বথক,
 কৰি আছে পৰিহাৰ ॥৬১৮॥

সাগৰ নগৰ,   বন উপবন,
 মনবথে ব্ৰজাঙ্গনা ।

চণ্ডীদাস বিদ্যাপতি বাঁৰবল্লভৰ ।
 নবোত্তম শিবৰাম গোবিন্দ দাসৰ ॥৬২৬॥
 প্ৰভৃতি কলম সব এ বকমে বয় ।
 ভাৰত ভিতৰে যত ধাম সত্ৰচয় ॥৬২৭॥
 চৈতন্য বিগ্ৰহে ভৰা বুলনকে আদি ।
 প্ৰতি পৰ্বৰ প্ৰতিদিনে কৰে নিৰবধি ॥৬২৮॥
 আচৰ আৰতি কাৰ্য্য আৰু সেৱা পূজা ।
 নিৰ্বাহ কৰিছে কাৰো মত নাই দুজা ॥৬২৯॥
 এনেকুৱা স্থলে কোনো ব্যাঘাত জন্মায় ।
 শাহ গুছাইছে ; যুক্তি সঙ্গত নহয় ॥৬৩০॥
 চৈতন্য ধৰ্ম্মৰ শাহ বাহে ভৰি আছে ।
 শঙ্কৰ ধৰ্ম্মৰ দেখা না যে আগে পাছে ॥৬৩১॥
 লাভৰ ভিতৰে আজিলৈকে পিণ্ড যিটো ।
 দিছে ; পাই আছে বখানিব লাগে ইটো ॥৬৩২॥
 নহলে ব্যাসৰ কিন্না অপৰ দেশৰ ।
 লিখকৰ কলমত নপৰে শঙ্কৰ ॥৬৩৩॥
 শ্ৰীবিগ্ৰহো নাই তেওঁৰ নিজৰ সত্ৰতে ।
 অন্য ধাম সত্ৰে আছে নপশে কৰ্ণতে ॥৬৩৪॥
 নাম ডাকা সেৱা পূজা উল্লেখ কৰিব ।
 উপযুক্ত স্নোহে দেখি নোৱাক লিখিব ॥৬৩৫॥
 লিখকো সি আছে সিও গুপ্তি কুটুম্বৰ ।
 ভিতৰতে ; লিখা পুথি নিচেই তাকৰ ॥৬৩৬॥

তেওঁৰ সম্বন্ধে মাধৱ দৈত্যাবিত বাজে ।

থাকিলে কলম কাৰো একে লাগে না যে ॥৬৩৭॥

আধুনিক লিখক সকলে শাহ বাহ ।

বিষয়ৰ আলোচনা কাৰ্য্যে দিয়ে জাহ ॥৬৩৮॥

বৰ্ত্তমান গুৰু ভিন্ন আৰু কাৰো নহে ।

শঙ্কৰ ধৰ্ম্মৰ বুলি নজনায়ে কহে ॥৬৩৯॥

† যেনে স্মৃতিছিলে বাই ভিহি আহিছিল !

কহিলে গধূলি আহি পুৱা জাগিছিল ॥৬৪০॥

ইত্যাদি শাহ বাহৰ লোক প্ৰায় ভাগে ।

বাট ফুৰাই তাম্বুলক খোৱা নাই আগে ॥৬৪১॥

শঙ্কৰ দেৱৰ খোৱা প্ৰনাগক পাওঁ ।

সন্দেহ ভঞ্জন হেতু লিখিয়া জনাওঁ ॥৬৪২॥

† সৰু ভনিয়েকে স্মৃতিলে, বাই ভিহি আহিছিল নে? ডাক্তৰ ভনিয়েকে কলে, “এহ গধূলি আহিল, পুৱাহেঁ জাগিল, আহিল নাহিল কিহত লাগিল”। এই কথা চৰিত্ৰ তুলাত বাহাৰ বঢ়া ভকত বিলাকে মানুহক শুনায়; আৰু অৰ্থ ভাঙ্গি কয় যে তিৰোটা জনীয়ে মোৰ দুজনা গুৰুৰ পাঠ প্ৰসঙ্গক নগল বুলি খেদতে এই কথা কৈছে। আনবিলাকে কয় যে তেনে নহয়, তাই পতিবিৰহিনী। বেপাৰতে হক বা চাকৰিতে হক দুবৈৰ পৰা হাত ঠেঙ্গ ভাঙ্গি দুখে ভাগবে আহি খাই বই বাগৰ দিলে; এক ঘুমুতিয়ে বাতি পুৱাল। তাইৰ লগত একো আলাপে নহল আকৌ পুৱা শুছি গল; সেই শোকতে কহিছে। এই কথা মই নিজ কাণে শুনিছোঁ। ইতি

বচোতা।

“দিনেক শঙ্কৰ দেৱ কৰিয়া ভোজন ।
 কৰি মুখ শুদ্ধি পথে কবন্তু গমন ॥৬৪৩॥
 খান চাৰি গুৱা পান বাম হাতে ধৰি ।
 চলন্তু পথত অতি লীলাগতি কৰি ” ॥৬৪৪ ॥
 নেথালে নোলয় তাক জানে সৰ্ব্বজন ।
 আক তিনি পন্থে তাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ ॥৬৪৫॥
 সাধাৰণে তাঁম্বুল গামোচা গাঠি মাৰি ।
 লয় ; কোন বৰ লোকে টেমা বটা ভৰি ॥৬৪৬॥
 হাতে বেৰ পেটি বাট বেচি কম লই ।
 ই চাৰি নিয়মে চলে জনা শুনা কই ॥৬৪৭॥
 ই বিষয় বিচাৰৰ ভাৰ পাঠককে ।
 দিলোঁ ; বিচাৰিব যেন অৰ্থ সমস্তকে ॥৬৪৮॥
 কহে কানী স্তবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 এহি তৰুসাৰে কৃপা কৰে গোবহৰি ॥৬৪৯ ॥

বিংশ অধ্যায় ।

কথাৰ কথা ।

১। শঙ্কৰ দেৱে, কবিৰ, বামানন্দ, ৰূপ, সনাতনাদিৰ দ্বাৰা চৈতন্যৰ প্ৰচাৰিত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাবান আছিল; তথাপি চৈতন্যক একোটা ভাল নেপাইছিল। অকল এই কথাটো নহয়, আৰু কেতাবলাক আছে; সেই সমস্ত কথা শঙ্কৰ দেৱে কোৱা যেন নালাগে। ইয়াতে জানিব পাৰি, শঙ্কৰে যেন সংস্কৃত নাজানিছিল; তাৰে প্ৰমাণ হে কৰিছে। অনন্ত কন্দলি, শ্ৰীধৰ কন্দলিৰ ৰচনা, কীৰ্ত্তনৰ শেষত আৰু মধ্যত থকা বুলি শঙ্কৰ দেৱতে লিখিছে। এতিয়া আদিতো থকাও প্ৰমাণ হল।

যেনে “প্ৰথমে প্ৰণামোঁ ব্ৰহ্মৰূপী সনাতন। সৰ্ব অৰ-
তাৰে কাৰণ নাৰায়ণ” ॥ ব্ৰহ্মক জানাতি ইতি ব্ৰাহ্মণ। অনন্ত
কন্দলি ব্ৰাহ্মণ কীৰ্ত্তনৰ আদি পদো কন্দলিৰে ৰচা সঁচা।
যদিও তেওঁক শঙ্কৰৰ এক শৰণ লোৱা শিষ্যভক্ত বুলি কৈছে,
সেইটো বিশ্বাস নহল। কন্দলিৰ এই ৰচনাবিলাক কীৰ্ত্তনত
খাই নেদিলে, তেওঁয়ো তেওঁক গীত, পদাদিৰ ৰচনাত সহায়
নকৰে। ইয়াৰ ইয়ো এক প্ৰধান প্ৰমাণ যুগ্মযাত্ৰাৰ
ঘোষা শঙ্কৰৰ ডাঙৰ থান সত্ৰত গাবমানা সত্বেও যি কীৰ্ত্তনত

“দিনেক শঙ্কর দেব কৰিয়া ভোজন ।
 কৰি মুখ শুদ্ধি পথে কবন্তু গমন ॥৬৪৩॥
 খান চাৰি গুৱা পান বাম হাতে ধৰি ।
 চলন্তু পথত অতি লীলাগতি কৰি ” ॥৬৪৪॥
 নেখালে নোলয় তাক জানে সৰ্বজন ।
 আক তিনি পন্থে তাৰ প্রত্যক্ষ প্রমাণ ॥৬৪৫॥
 সাধাৰণে তাঁম্বুল গামোচা গাঠি মাৰি ।
 লয় ; কোন বৰ লোকে টেমা বটা ভৰি ॥৬৪৬॥
 হাতে বেৰ পেটি বাট বেচি কম লই ।
 ই চাৰি নিয়মে চলে জনা শুনা কই ॥৬৪৭॥
 ই বিষয় বিচাৰৰ ভাৰ পাঠককে ।
 দিলোঁ ; বিচাৰিব যেন অর্থ সমস্তকে ॥৬৪৮॥
 কহে কাশী স্তবোধ আখ্যান অনুসৰি ।
 এহি তৰুসাৰে কৃপা কৰে গোবহৰি ॥৬৪৯॥

বিংশ অধ্যায় ।

কথাৰ কথা ।

১। শঙ্কৰ দেৱে, কবিৰ, বামানন্দ, ৰূপ, সনাতনাদিৰ দ্বাৰা চৈতন্যৰ প্ৰচাৰিত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাবান আছিল; তথাপি চৈতন্যক একোটা ভাল নেপাইছিল। অকল এই কথাটো নহয়, আৰু কেতবিলক আছে; সেই সমস্ত কথা শঙ্কৰ দেৱে কোৱা যেন নালাগে। ইয়াতে জানিব পাৰি, শঙ্কৰে যেন সংস্কৃত নাজানিছিল; তাৰে প্ৰমাণ হে কৰিছে। অনন্ত কন্দলি, শ্ৰীধৰ কন্দলিৰ ৰচনা, কীৰ্ত্তনৰ শেষত আৰু মধ্যত থকা বুলি শঙ্কৰ দেৱে লিখিছে। এতিয়া আদিতে থকাও প্ৰমাণ হল।

যেনে “প্ৰথমে প্ৰণামেঁ ব্ৰহ্মৰূপী সনাতন। সৰ্বৰ অৰ-
তাৰে কাৰণ নাৰায়ণ” ॥ ব্ৰহ্মক জানাতি ইতি ব্ৰাহ্মণ। অনন্ত
কন্দলি ব্ৰাহ্মণ কীৰ্ত্তনৰ আদি পদো কন্দলিৰে ৰচা সঁচা।
যদিও তেওঁক শঙ্কৰৰ এক শৰণ লোৱা শিষ্যভক্ত বুলি কৈছে,
সেইটো বিশ্বাস নহল। কন্দলিৰ এই ৰচনাবিলাক কীৰ্ত্তনত
থাই নেদিলে, তেওঁয়ো তেওঁক গীত, পদাদিৰ ৰচনাত সহায়
নকৰে। ইয়াৰ ইয়ো এক প্ৰধান প্ৰমাণ ঘৃষ্ণাঘাত্ৰাৰ
ঘোষা শঙ্কৰৰ ডাঙৰ থান সত্ৰত গাবমানা সত্বেও যি কীৰ্ত্তনত

থাই দিছে ; তাৰো সেয়েহে কাৰণ । 'যেনে তেনে দুইকো
 দুই বাক্যত বন খোৱা প্ৰমাণ । নহলে কীৰ্ত্তনত থাই
 পাব নোৱাৰে । কাৰণ শূদ্ৰৰ গুৰু ব্ৰাহ্মণ, ব্ৰাহ্মণৰ গুৰু
 দাণ্ডী, দাণ্ডীৰ গুৰু অবিনাশি, অবিনাশিৰ গুৰু সন্তাসী,
 সন্তাসীৰ গুৰু পৰমহংস, পৰমহংসৰ গুৰু বৈষ্ণৱ আৰু
 বৈষ্ণৱৰ গুৰু বৈষ্ণৱ । "এৰ পৰ গুৰু আৰু কোন শাস্ত্ৰে
 নাই । আছে ; যদি হয় তবে চৈতন্য গোঁসাই ।"

এই নবদ্বীপৰ সন্মত । বিষ্ণুক জানাতি ইতি বৈষ্ণৱ ।
 ইমান উচ্চ শ্ৰেণীৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম দেখুৱাই শঙ্কৰে আকৌতল
 খাপক নামাৰ আন কাৰণ দেখ নাপালোঁ । শঙ্কৰ দেৱৰ
 ৫১৫৩২৩৭২৫০ পৃষ্ঠা ।

২ । যেনে "স্বাৰ জন্ম যত, কীট পশু পতঙ্গত,
 জন্মিলোঁ কত নাই সীমা । চতুৰাশি নৰকত, দুঃখ পালোঁ
 নানা মত, নাজানিলোঁ তোমাৰ মহিমা" ॥ এই শব্দটোৰ
 উপৰৰ তিনি চৰণ পদে সোমা থকাটো নাই বুলি ভাৰিলে ।
 আৰু তলৰ তিনি চৰণ পদে কলে, চাৰি কুৰি চাৰিখন নৰ-
 কত কেতবাবিধ দুঃখ ভোগ কৰিও তোমাৰ মহিমাৰ
 নাপালোঁ । অসমীয়া ভাই ! চতুৰাশি লক্ষণ বকৰ, লক্ষ-
 শব্দটো নহেঁৱাতে মাথোন চাৰি কুৰি চাৰি খনৰ বাতৰি
 হে কলে । ইখলত মাধবৰো তন্ত্ৰৰ তন্ত্ৰ বেদৰ বাণী বুজ
 দিয়া প্ৰমাণ নহল ; স্মৃতি লেখা আৰু নেদেখি কোৱা
 ইয়াকেহে ভাবিছোঁ । এতেকে জানিবাইক ; পদত সেই,

গীতত এই, আচলি জিনিষ পাবাৰ নাই । ইবিষয় এই পুথিৰ ওপৰত ৮নং শ্লোকটি দেখিবা ।

তাৰে চাৰি লক্ষ যোনিত যি মানুহ হইছে ; সেই নগা, কুকি, অকা, ডফলা ইত্যাদি অসভ্য জাতি হে । “শূদ্ৰযোনি শতং প্ৰাপ্তং ।” তাৰে পৰা এশ যোনি অন্তে হে শূদ্ৰ হয় । “ব্ৰাহ্মণস্তু তদন্তৰে ।” শেষত হে ব্ৰাহ্মণ জনম পায় । ব্ৰাহ্মণ হইও যদি হৰিভক্তি নকৰে ; সেই মানুহক হে আকৌ তৃণ, তৰু, শিলা, লৈনিয়ে । মাধবে ঘোষাত লেখে, “মনুষ্য জনম ধৰি হৰি নভজিলা । অবশ্যে হইবাহা ভাই তৃণ, তৰু, শিলা ॥” ব্ৰাহ্মণ জনম ধৰি নেলোখাত শ্লোক অনুসাবে ঘোষাটিও অশুদ্ধ । ভবা বিশ মুঠিয়া বুলি বাইশ মুঠিয়া হে দিছে ॥

বৰগীত আৰু হাজাৰি ঘোষা ।

৩। সুবুদ্ধি নামেৰে কাউৰী এজনীয়ে, চক্ৰপৃষ্ঠ হৰিণাক কৈছিল ; বন্ধু ! আমি দিনত আহাৰ বিচাৰি ফুৰোঁ, ৰাতি হলে শুই থাকোঁ । খঁৰা লেজাল শিয়ালে দিনত শুই থাকে, ৰাতি হলে আহাৰ বিচাৰি ফুৰে । তাৰ লগত আমাৰ বন্ধুত্ব পতা মই ভাল নেদেখোঁ । চক্ৰপৃষ্ঠে কাউৰীৰ কথা নুশুনি খঁৰা লেজাল শিয়ালৰ লগত বন্ধুত্ব পাতি চলি থকাৰ অলপ দিনতে খঁৰা লেজালে চক্ৰপৃষ্ঠক জালত পেলাই দিলে । তেনেকুৱা একে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মযাজক আৰু ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে একে আসামবে

থাই দিছে ; তাৰো সেয়েহে কাৰণ । 'যেনে তেনে দুইকো
 দুই বাক্যত বন খোৱা প্ৰমাণ । নহলে কীৰ্ত্তনত থাই
 পাব নোৱাৰে । কাৰণ শূদ্ৰৰ গুৰু ব্ৰাহ্মণ, ব্ৰাহ্মণৰ গুৰু
 দাণ্ডী, দাণ্ডীৰ গুৰু অবিনাশি, অবিনাশিৰ গুৰু সন্তাসী,
 সন্তাসীৰ গুৰু পৰমহংস, পৰমহংসৰ গুৰু বৈষ্ণৱ আৰু
 বৈষ্ণৱৰ গুৰু বৈষ্ণৱ । "এৰ পৰ গুৰু আৰু কোন শাস্ত্ৰে
 নাই । আছে ; যদি হয় তবে চৈতন্য গোঁসাই ।"

এই নবদ্বীপৰ সন্মত । বিষ্ণুক জানাতি ইতি বৈষ্ণৱ ।
 ইমান উচ্চ শ্ৰেণীৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম দেখুৱাই শঙ্কৰে আকৌতল
 খাপক নামাৰ আন কাৰণ দেখ নাপালোঁ । শঙ্কৰ দেৱৰ
 ৫১৫৩২৩৭২৫০ পৃষ্ঠা ।

২ । যেনে "স্বাৰৰ জন্ম যত, কীট পশু পতঙ্গত,
 জন্মিলোঁ কত নাই সীমা । চতুৰাশি নৰকত, দুঃখ পালোঁ
 নানা মত, নাজানিলোঁ তোমাৰ মহিমা" ॥ এই স্তোত্ৰটোৰ
 উপৰৰ তিনি চৰণ পদে সোমা থকাটো নাই বুলি ভাবিলে ।
 আৰু তলৰ তিনি চৰণ পদে কলে, চাৰি কুৰি চাৰিখন নৰ-
 কত কেতবাবিধ দুঃখ ভোগ কৰিও তোমাৰ মহিমাকে
 নাপালোঁ । অসমীয়া ভাই ! চতুৰাশি লক্ষণ বকৰ, লক্ষ-
 শব্দটো নহেৱাতে মাথোন চাৰি কুৰি চাৰি খনৰ বাতৰি
 হে কলে । ইখলত মাধবৰো তন্ত্ৰৰ তন্ত্ৰ বেদৰ বাণী বুজ
 দিয়া প্ৰমাণ নহল ; স্মৃতি লেখা আৰু নেদেখি কোৱা
 ইয়াকেহে ভাবিছোঁ । এতেকে জানিবাইক ; পদত সেই,

গীতত এই, আচলি জিনিষ পাবাৰ নাই । ইবিষয় এই
পুথিৰ ওপৰত ৮নং শ্লোকটি দেখিবা ।

তাৰে চাৰি লক্ষ যোনিত যি মানুহ হইছে ; সেই নগা,
কুকি, অকা, ডফলা ইত্যাদি অসভ্য জাতি হে । “শূদ্ৰযোনি
শতং প্ৰাপ্তং ।” তাৰে পৰা এশ যোনি অন্তে হে শূদ্ৰ
হয় । “ব্ৰাহ্মণস্ত তদন্তৰে ।” শেষত হে ব্ৰাহ্মণ জনম
পায় । ব্ৰাহ্মণ হইও যদি হৰিভক্তি নকৰে ; সেই মানু-
হক হে আকৌ তৃণ, তৰু, শিলা, লৈনিয়ে । মাধবে
ঘোষাত লেখে, “মনুষ্য জনম ধৰি হৰি নভজিলা ।
অবশ্যে হইবাহা ভাই তৃণ, তৰু, শিলা ॥” ব্ৰাহ্মণ জনম
ধৰি নেলৈখাত শ্লোক অনুসাৰে ঘোষাটিও অশুদ্ধ ।
ভবা বিশ মুঠিয়া বুলি বাইশ মুঠিয়া হে দিছে ॥

বৰগীত আৰু হাজাৰি ঘোষা ।

৩ । স্ববুদ্ধি নামেৰে কাউৰী এজনীয়ে, চক্ৰপৃষ্ঠ
হৰিণাক কৈছিল ; বন্ধু ! আমি দিনত আহাৰ বিচাৰি
ফুৰোঁ, ৰাতি হলে শুই থাকোঁ । খঁৰা লেজাল শিয়ালে
দিনত শুই থাকে, ৰাতি হলে আহাৰ বিচাৰি ফুৰোঁ ।
তাৰ লগত আমাৰ বন্ধুত্ব পতা মই ভাল নেদেখোঁ ।
চক্ৰপৃষ্ঠে কাউৰীৰ কথা নুশুনি খঁৰা লেজাল শিয়ালৰ
লগত বন্ধুত্ব পাতি চলি থকাৰ অলপ দিনতে খঁৰা লেজালে
চক্ৰপৃষ্ঠক জালত পেলাই দিলে । তেনেকুৱা একে
বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মযাজক আৰু ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে একে আসামৰে

অংশীদাৰ চৈতন্য, দামোদৰ, হৰিদেৱ আৰু শঙ্কৰ ।
চাৰিও জনে ধৰ্ম্ম লগত একেভাগি জ্ঞাতি । এই খেল
ভাঙ্গি বোমান কেথলিক, ৰামমোহন ৰায়, নানক আৰু
মহম্মদাদিৰ লগত গোট খুৱাই শঙ্কৰক জালত হে পেলাই
দিছে । কিন্তু সাধু ভাবত চক্ৰপৃষ্ঠৰ নিচিনা তেওঁ
তৰিছে । তেওঁৰ গাত আচুৰালগোৱাবিলাক খঁৰা
লেজাল শিয়ালৰ নিচিনা মৰিছে । শঙ্কৰ দেৱৰ ২১২
পৃষ্ঠা

৪ । শঙ্কৰ দেৱে সদগুণক বিচাৰি পোৱা বৰ টান
দেখি হৃদয়ৰ গুণকে গুণ কৰিছিল, এই কথাৰ উদ্ভৱত
হে লিখিলেঁ । যেতিয়া শঙ্কৰ দেৱ মৰিছে তেতিয়া
তেওঁৰ হৃদয়ৰ গুণকও মৰিছে । ইয়াক সকলে কব ।
সেইটোয়ে নিজ গুণ । নিজ গুণ বুলিলে পৰ গুণও
আছে । পৰগুণ তে সদগুণ । সদগুণ বুলিলে, বদ-
গুণও আগ দেই । যেনে ব্যবসায়ী গুণ- এই গুণ, আৰু
মন্ত্ৰবিক্ৰেতা । এইবিলাক আটোয়ে অনিত্য গুণ । এওঁ
লোকৰ মৰণ আছে । সদগুণৰ মৰণ নাই । প্ৰমাণ
“সদগুণ শব্দেতে সংপ্ৰদায়কে বুজায় । সং শব্দে নিত্য
ইহা অভিধানে কয় ।” এই মৰণ নহোৱা গুণ চৈতন্য
ধৰ্ম্মৰ নেৰানেৰীৰ দল পৰ্য্যন্ত আটায়তে আছে ; শঙ্কৰ
ধৰ্ম্মতটো হৃদয়ৰ গুণ আৰু ঘোষা পুথি ইয়াত গুণ তত্ত্বৰ
প্ৰমাণ নাই । যেনে গুণকাৰ অন্ধকাৰস্থ, কশকস্থ

বিনাশক । অন্ধকাৰ . বিনাশচন্দ্ৰ, গুৰুশব্দ নিগন্ততে ॥
 ইতি শ্ৰীকৃষ্ণচৈতন্য গ্ৰন্থ তেৰশ বাইশ চনৰ অঠৰ ভাদ্ৰ
 শনিবাৰে চয়শ উনপঞ্চশ পদশক আৰু ভাস্কনি কথাৰ
 চাৰিত্য গল্পে সমাপ্ত হল ॥* * * * * শঙ্কৰ দেৱৰ ২০৭২১৪
 পৃষ্ঠা ।

শ্ৰীকাশীনাথ দাস ।

